ตเถว กตปุญฺญํปิ อสฺมา โลกา ปรํ คตํ ปุญฺญานิ ปฏิคฺคณฺหนฺติ ฯ

บุญทั้งหลายก็ย่อมต้อนรับ แล้วบุคคลผู้กระทำบุญไว้ ซึ่งไปจากโลกนี้ สู่โลกหน้า

ที่ระลึกในการฌาปนกิจศพ

...ถนอม ศรีสิงขวาทิ

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

#2621

จิรปฺปวาสึ ปุริสํ ทูรโต โสตฺถิมาคตํ
ญาติ มิตฺตา สหชฺชาจ อภินนฺทนฺติ อาคตํ
ตเถว กตปุญฺญํปิ อสฺมา โลกา ปรํ คตํ
ปุญฺญานิ ปฏิคฺคณฺหนฺติ ปิยํ ญาตีว อาคตนฺติ

ญาติ มิตร และคนมีใจดีทั้งหลาย เห็นบุรุษผู้ไปพักแรม นานมาแล้ว แต่ที่ไกลโดยสวัสดี ย่อมยินดียิ่งว่า "มาแล้ว" ฉันใด บุญทั้งหลายก็ย่อมต้อนรับ แม้บุคคลผู้กระทำบุญไว้ ซึ่งไปจากโลกนี้สู่โลกหน้า ดุจพวกญาติเห็นญาติที่รัก มาแล้วต้อนรับอยู่ ฉะนั้นแล.

พระธรรมบท.

ชุมนุมมิตรกถา

ที่ระลึกในการฌาปนกิจศพ

นางถนอมศรี สิงขวาสี

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๘

ถนอมศรี สังขวาสี

ชาตะ ๑๐ มีนาคม ๒๔๕๔

มรณะ ๒ กรกฎาคม ๒๔๙๘

สารบาญ

พระธรรมบท			
คำนำ		หน้า	ก
คำรำลึก		,,	ค
อนิจจํ. ทุกขํ. อนตฺตา	ม.จ. พูนพิศมัย ดิศกุล	,,	๑
KNOWING HOW TO DIE IN PEACE	สุมงฺคโล ภิกฺขุ	,,	๒
ศาสนากับผู้หญิง	ถ. สังขวาสี	,,	๔
รัก–ผูก		,,	๖
คำไว้อาลัย	สมจิตต์ กุลวนิช นายกสมาคมศิษย์เก่ามหาพฤฒาราม	,,	๗
วัฒนธรรมที่อำเภอบ้านชะอำ	เอี่ยม สังขวาสี	,,	๙
คำไว้อาลัยของคณะครูโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม		,,	๑๔
แด่คุณถนอมศรี	บุญเจือ ไชยภัฏ อาจารย์ใหญ่ ร.ร. สตรีมหาพฤฒาราม	,,	๑๕
ก่อนจะถึงที่สุด	สดับ บุนนาค	,,	๑๖
ข้อสังเกตวัฒนธรรมของญี่ปุ่น	เอี่ยม สังขวาสี	,,	๑๘
ใครไม่รักถนอมศรีบ้าง	สุดสวาท วัชรเกียรติ อาจารย์ใหญ่ ร.ร. ศึกษาวัฒนา	,,	๒๕
เรื่องความประพฤติบางอย่างในสังคม	เอี่ยม สังขวาสี	,,	๒๘
บันทึกการสนทนาธรรม คณะพุทธสมาคม ฯ		,,	๓๔
รอดตัวเพราะหัวคน	ดำริห์ ปัทมะศิริ	,,	๔๕

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์ ข้างกระทรวงมหาดไทย พระนคร นายชื้น แจ้งเจ่าจำ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๔๙๘

แก้คำผิด

หน้า ๘ ข้อความใต้ภาพ

"ถนอมศรีกับคณะครู ร.ร. สตรีมหาพฤฒาราม"

ที่ถูกเป็น

"ถนอมศรีกับมิตรสหาย"

หน้า ๑๓ ข้อความใต้ภาพ

"ที่ชายหาดบ้านชะอำ"

ที่ถูกเป็น

"ที่ชายหาด เขาไกรลาส หัวหิน"

คำนำ

"ชุมนุมมิตรกถา" เล่มน้อยนี้ สำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจของบรรดาท่านที่เคารพ และมิตรสหาย ที่รำลึกถึงผู้ล่วงลับด้วยการเรียบเรียงเป็นคติต่างๆ กัน ทั้งความรู้และความคิด ตลอดจนความร่วมมือช่วยเหลือจัดพิมพ์และอื่นๆ เป็นอุปการคุณที่ข้าพเจ้าย่อมรำลึกอยู่ชั่วกาลนาน.

กุศลใดอันบังเกิดจากความร่วมมือร่วมใจเป็นวิทยาทานนี้บังเกิดขึ้น ด้วยความมุ่งหมายของท่านผู้ช่วยเหลือ เพื่อเป็นกุศลแก่ผู้วายชนม์ในสัมปรายภพก็ดี ขอกุศลนั้น ได้ตอบสนองบรรดาท่านที่เคารพ และมิตรสหายจงทั่วกัน

เอี่ยม สังขวาสี

๒๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๘

คำรำลึก

ถนอมศรี สังขวาสี เป็นบุตรนายสุข นางเพียร ปั้ตติตัน เกิดที่ตำบลสี่พระยา จังหวัดพระนคร ได้เข้าสู่พิธีสมรสกับข้าพเจ้า เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๗๒ มีบุตรชาย ๔ หญิง ๒ คือ

นายอนันท์ สังขวาสี	กำลังศึกษาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส
ร.ต. กำธร สังขวาสี วศ.บ.	ประจำกรมทหารช่าง ราชบุรี
นายณัฏฐพร สังขวาสี	ยังศึกษาเล่าเรียนอยู่
น.ส. อาภรณ์ สังขวาสี	,,
นายสอ้าน สังขวาสี	,,
ด.ญ. สุนทรี สังขวาสี	,,

ในหน้าที่มารดา ถนอมศรี ได้ให้การศึกษาแก่บุตรทุกคนเป็นอย่างดี และในด้านการปกครอง ได้ดูแลความประพฤติของลูก ๆ โดยไม่ต้องใช้ไม้เรียว ก็สามารถทำให้ลูก ๆ ทุกคนอยู่ในโอวาทและรักสามัคคีกัน

ในหน้าที่แม่บ้าน เป็นคนมีนิสสัยหมั่นขยัน แม้จะต้องเหน็ดเหนื่อยยากลำบากกายบ้าง ก็มีความเมตตาอารีเผื่อแผ่ต่อเพื่อนบ้าน และชาวบ้านผู้มาขอความช่วยเหลือในกิจธุระต่างๆ และแสดงคารวะและเสียสละต่อญาติผู้ใหญ่ของสามีด้วยใจงามตลอดเวลา

ถนอมศรี มีโรคหืดเกิดขึ้นเป็นประจำมาประมาณ ๒๐ ปีเศษ ได้รักษาตัวโดยใช้ยาแผนปัจจุบัน ยาไทย และยาจีน แต่ก็มิได้หายขาด และโดยปกติมีอาการหอบเป็นระยะ ๆ ในระหว่างฤดูฝน ครั้นในปีนี้พอขึ้นเดือนเมษายน ซึ่งเป็นเวลาที่อากาศกำลังร้อนจัด โรคหืดก็กลับมีอาการรุนแรงขึ้น และในตอนต้นเดือนพฤษภาคม ได้เกิดเม็ดผื่นขึ้นตามมือและแขน จึงซื้อยาเพนนิซิลินชนิดแรงไปรับประทานเอาเอง โดยมิได้ให้แพทย์ตรวจ และตั้งแต่วันที่ ๑๓ พฤษภาคม เป็นต้นมา ผิวหนังก็เห่อบวมขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าจะได้ให้นายแพทย์หลายนายตรวจและฉีดยา อาการก็ไม่ทุเลาลง จนถึงวันที่ ๒๗

ถนอมศรี ที่อำเภอบางรัก เมื่อเช้าวันที่ ๑ ม.ค. ๙๔

ถนอมศรี ในงานสถานทูตเยอรมัน ๑๙ มี.ค. ๙๗

พฤษภาคม จึงต้องนำส่งโรงพยาบาลศิริราช และได้รับการรักษาพยาบาลเป็นอย่างดี จนผิวหนังที่โชกชุ่มไปด้วยหนองและหยาดโลหิต ค่อยคลายตัวเหือดแห้ง ทำให้ลอกผิวได้บ้าง มีอาการดีขึ้นโดยลำดับ ตลอดระยะเวลาที่นอนป่วยอยู่นี้ ถนอมศรีมีความอดทนต่อความเจ็บปวดของโรค และมีสติมั่นคง ไม่มีอาการหลงไหลแม้แต่น้อย

ในบรรดาผู้ที่ไปเยี่ยมเยียน ได้มีพระภิกษุสุมังคโล ชาวอเมริกัน เกิดความสังเวชสลดใจ ในรูปสังขาร จึงมอบพระบรมสารีริกธาตุ ให้ไว้ทำการบูชารวมกับภาพพระพุทธรูปเหนือเตียงนอน ตั้งแต่นั้นมา ถนอมศรี ก็ได้มีโอกาสกระทำการสักการะ ระลึกในพระพุทธคุณ ด้วยดอกไม้ และพวงมาลา อยู่บนที่นอนทุกเช้าเย็นเป็นประจำ จนถึงวันเสาร์ที่ ๒ กรกฎาคม เมื่อถนอมศรีได้สวดมนต์ไหว้พระและบูชาพระบรมสารีริกธาตุตามปกติในตอนเช้าแล้ว และด้วยอาการกิริยาของผู้ป่วยที่บรรเทาจากโรคอย่างให้ความหวังว่าจะหายป่วยแล้วนั่นเอง พอเวลาใกล้เที่ยง ก็เรียกหาอาหารอ่อนเพื่อรับประทาน แต่แล้วในทันทีนั้น เธอก็เปล่งเสียงร้องว่าตามัว ไม่เห็นอะไร พยาบาลและนายแพทย์จึงเข้าทำการปฐมพยาบาลโดยด่วน พร้อมด้วยเครื่องมือและยาฉีดพร้อมมูล แต่วิญญาณของเธอเริ่มผละจากไปแล้ว อาการหายใจผ่อนเบาลงจนสุดสิ้นลมปราณ เรือนร่างไม่ดิ้นรนกระวนกระวาย การจากไปของเธอเป็นพร้อมด้วยความสงบปรากฏให้เห็นใบหน้าอิ่มเอิบอย่างปกติ นัยน์ตาปิดสนิท ตามวิถีแห่งกุศลกรรม.

การปฏิบัติงานสักการะกิจเป็นวาระสุดท้าย ได้กระทำเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว

ปวิเวกรสํ ปิตฺวา, รสํ
อุปสมสฺส จ, นิทฺทโร
โหติ นิปฺปาโป ธมฺมปีติรสํ
ปิวํ.

บุคคลที่ดื่มรสที่เกิดแต่วิเวก และรสธรรมเป็นที่เข้าไประงับ ดื่มรสปีติอันเกิดแต่ธรรมย่อมเป็นผู้ไม่มีความกระวนกระวาย ไม่มีความเศร้าหมอง.

เอี่ยม สังขวาสี

พ้นห่วง

เนื่องในงานฌาปนกิจศพคุณถนอมศรี สังขวาสี ภรรยาคุณเอี่ยม สังขวาสี ท่านอุปนายกพุทธสมาคมได้มาปรารภขอให้ดิฉันเขียนคำไว้อาลัย ซึ่งจะรวบรวมพิมพ์แจกเป็นที่ระลึกตามประเพณี ดิฉันเป็นผู้มีความรู้น้อย ซึ่งท่านผู้อ่านไม่เป็นที่พอใจอย่างใดต้องขอประทานอภัยด้วย

คุณถนอมศรีและท่านสามีเป็นผู้คุ้นเคยกับดิฉัน ได้ไปมาหาสู่กันเสมอ พร้อมทั้งท่านอุปนายกก็ได้ทำงานร่วมกันในด้านพระพุทธศาสนา ฉะนั้นดิฉันจึงได้พบปะกับคุณถนอมศรีบ่อยครั้ง ในเวลาที่คุณถนอมศรียังมีชีวิตอยู่ เธอเป็นสตรีที่อยู่ในระเบียบแม่เรือน มีมารยาทอ่อนโยนไม่ใช่อ่อนแอ ปฏิบัติหน้าที่ของตนเต็มความสามารถ การปกครอง บุตรธิดาก็ให้อยู่ในระบบแบบแผน ไม่ล้าสมัยและไม่เกินสมัย สมกับเป็น แม่เรือน ส่วนบุตรชายก็อบรมสั่งสอนให้การศึกษาขั้นสูง ซึ่งบัดนี้บุตรชายก็ยังศึกษาวิชาอยู่ต่างประเทศเป็นต้น ทั้งตัวเธอเองก็ขยันอุส่าห์ตั้งร้านค้าขายเพื่อเพิ่มรายได้ช่วยท่านสามีตามกำลังความสามารถของตน เช่นนี้ ดิฉันจึงกล้ากล่าวว่าเป็นหญิงที่สมเป็นแม่เรือนโดยแท้ บัดนี้มัจจุราชได้พาคุณถนอมศรีจากพวกเราไปแล้วโดยไม่มีทางจะกลับมาพบกันอีก ไปโดยความสุขสงบปราศจากความทุกข์ร้อน เพราะบุตรหญิง–ชายก็โตแล้ว ทั้งท่านสามีก็เป็นผู้ที่รักบุตร ธิดา จึงนับว่าได้กลับไปโดยปราศจากความห่วงใย

ถนอมศรีเหลือชื่อให้ เราเหงา
กายต่างหากถูกเผา ทอดทิ้ง
ดวงใจเปรียบดุจเงา คันฉ่อง จริงนา
มั่นสัตย์สุจริตพริ้ง เพริดแพร้วควรถนอม

หลัดหลัดมาพลัดโอ้ อาดูร
ญาติมิตรมากทวีคูณ ร่ำไห้
เกิดเจ็บแก่กายสูญ สรรพสัตว์ โลกนอ
ดีชั่วฝากชื่อไว้ ว่างเว้นมิฤๅ

คติธรรม

มวลมนุษย์โดยมากฤาอยากทุกข์
ชอบแต่สุขบ้อยอล่อให้หลง
ติดรสโลกล้วนอร่อยพลอยงมงง
มักทะนงลืมตนจนชั่วเรา
โบราณว่าขวางเรือเมื่อน้ำเชี่ยว
แน่นักเชียวอับปางผิดทางเขา
เมื่อพบพาลมันพูดจามาพาลเรา
แกล้งโง่เง่าเรารอดปลอดภัยดี
หรือเขาโลภ, โกรธ, หลง จงปลงจิต
เราหัดคิดละเถิดประเสริฐศรี
เราชาวพุทธจงมั่นใจในธรรมมี
จักเปรมปรีผาสุขทุกวันเอย

เนื่อง อิ่มสมบัติ

เนื่องสิน ถนนเฟื่องนคร

๘ กันยายน ๒๔๙๘

อนิจจํ. ทุกขํ. อนตฺตา

อนิจจํ– คือกฎแห่งความไม่เที่ยง ไม่แน่นอน, เช่นข้าพเจ้าได้รู้จักกับคุณถนอมศรี สังขวาสี ผู้มีร่างกายแข็งแรง ไม่มีเงาแห่งการมรณะติดอยู่เลย ข้าพเจ้าได้พบเธอเป็นครั้งหลัง เมื่อเธอเอาของปีใหม่มาให้พรที่แล้วมานี้ ของนั้นคือถ้วยแก้วซึ่งยังอยู่ดี มิได้แตกร้าว. แต่ผู้ให้กลับแตกดับไปก่อนได้อย่างมิได้คิดฝันเลย นี่แหละคือ–อนิจจํ

ทุกขํ– สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นย่อมเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ยิ่งเราอยากให้เที่ยงเท่าไร ทุกข์ก็ย่อมเกิดเท่านั้น ถ้าสิ่งนั้นเกิดปรวนแปรไป. เราจะตัดทุกข์ได้แต่ด้วยปัญญาที่มองเห็นความจริงว่า แม้ตัวเราเองก็กำลังอยู่ในความไม่เที่ยงเหมือนกัน. เมื่อเราเห็นความจริงเช่นนั้นแล้วจึงจะดับทุกข์ได้. อย่างน้อยก็บรรเทาลง.

อนตฺตา– คือสิ่งที่ไม่มีตัวตน. ดิน น้ำ ไฟ ลม ได้ปรุงแต่งกันขึ้นเป็นสังขาร เราตกลงสัญญากันว่าจะเรียกเธอว่า–ถนอมศรี, แล้วเธอก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพธรรมดา, ซึ่งต้องเกิดมีแก่คนทุกคนโดยมิได้เว้นตัว. ยังคงเหลืออยู่แต่คุณสมบัติอันดีงามของเธอ ที่จะได้เป็นตัวอย่างแก่ลูกหลานของเธอต่อไปข้างหน้า. ส่วยกุศลกรรมที่เธอได้ทำไว้ก็จะพาเธอไปยังสุคติสถานไม่ว่าในภพใด ๆ.

ขอท่านทั้งหลายจงได้เห็นธรรมที่กล่าวแล้ว คือ–อนิจจํ, ทุกขํ, อนตฺตา. แล้วทำตนให้พ้นทุกข์ภัยทั้งปวงเถิด.

พูนพิศมัย

พ.ศ. ๒๔๙๘

KNOWING HOW TO DIE IN PEACE

สุมงฺคโล ภิกฺขุ

By

Sumangalo Bhikkhu

(Venerable Robert Stuart Clifton)

We all know that Lord Buddha taught us that life is a constant round of birth, sorrow and death. While we may attain some relief from this wheel of pain, by living the noblest lives of which we are capable and thereby gaining re-birth in higher planes of existence, the only real escape is through enlightenment. This is not an easy accomplishment. Even the comparatively minor attainment of living a good, useful and noble life is by no means a small accomplishment. So few make any determined effort to walk on the Noble Eightfold Path that, when we see an outstanding instance of such effort, it comes as a blessing to us, just to be able to withness such a good effort.

Last July I made a visit to Siriraj Hospital to visit the sickroom of Mrs. Thanomsri Sangkhavasi. I confess I was overcome by emotion at the sight of so much suffering. It hardly seemed possible to me that so much pain could be borne by a human being without loss of sanity. I was amazed that she had complete clarity of mind and also that she made not the slightest complaint over her severe suffering. Her attitude toward her condition was a calm acceptance of pain. In all my life I have never seen so much patience exhibited by any other person-

"It is through sorrow that we learn to appreciate joy–
It is through pain that we learn to value ease–
It is through severe testing that our real worth is proven–
It is through knowing how to live that we learn how to die."

"If we know how to live with grace and dignity. calm peacefulness and an attitude of goodwill toward all, then surely we shall know how to die in calm peacefulness," (Francis of Assisi)

We Buddhists know that nothing happens by accident. Everything that occurs in this world and all other worlds is the result of a canse. Therefore it was no accident that Thanomsri Sangkhavasi was able to bear pain with strength of

heart and mind. It was not by chance that she knew how to die. The man or woman who goes through life with attention fixed on good and holy thougths and actions, devoted to deeds of kindliness, devoted to religion and family and friends, that person has strength that can not be compared to any other form of strength The atomic and hydrogen bombs are powerful only to destroy and to bring misery. Armies are powerful only if they have tanks and guns and ammunition, But the only force in all the world that brings peace and goodwill is strength of character. It was character that enabled Lord Buddha to go forth from royal palaces to a life of hardship and renunciation. No strength can ever equal spiritual strength.

Shortly before Mrs. Sangkhavasi closed her eyes for the last time, she had been gazing devoutly at a small case containing some Buddha relics. Originally the case and its holy contents had been the property of His Late Majesty King Chulalongkhorn. A picture of Lord Buddha faced her bed and her eyes were very often earnestly fixed on the picture. Therefore, we know that her last thoughts of holy things. Her rebirth into a far better world than this is assured.

Often it is difficult for us to trace the workings of the law of Kamma. However, it seems altogether logical for us to surmise that she worked out a debt of kamma and paid that debt in full by her sufferings. Therefore, is it not reasonable for us to believe that her sufferings were a blessing rather than a curse? We all know how relieved we feel when we have paid the last portion of a troublesome debt. Our sympathy, therefore, should be for ourselves in the loss of a good and faithful friend, for her family in the loss of a devoted wife and mother and for her neighbors who lost a truly sypathetic friend and helper. For Thanomsri Sangkhavasi, sympathy is not in order. She lived a good and useful life and she died a calm and peaceful death. We have every reason to believe her reward is an excellent one. All of us who had the privilege of knowing her ought to attempt to follow her example and seek to know how to live. Then when the time comes to draw our final breath, we shall certainly know how to die,

(เมื่อได้ค้นหาแล้ว ก็ได้พบข้อเขียนของผู้ล่วงลับ อันเป็นข้อความสั้น ๆ แต่ได้มุ่งประโยชน์ต่อผู้อ่าน และแสดงว่าผู้ล่วงลับ ได้มีความศรัทธาในพระศาสนาเพียงใด หวังว่าข้อเขียนนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน ตามควร)

ศาสนา กับ ผู้หญิง

ถ. สังขวาสี

การนับถือพุทธศาสนาของผู้หญิง มักจะถูกถกเถียงกันบ่อย ๆ ว่า ผู้ชายถือเคร่งมากกว่า แต่ผู้หญิงก็ค้านว่า แม้จะไม่สามารถบวชเป็นพระภิกษุได้ แต่กำลังใจและความศรัทธาในการนับถือศาสนาย่อมเหนือกว่าผู้ชาย

ฉะนั้นบรรดาสตรีทั้งหลายไม่ว่าอยู่ในวัยเด็กหรือผู้ใหญ่ ไม่ว่ามั่งมีหรือจนเพียงใด จงช่วยกันยึดหลักพุทธศาสนาไว้ให้มั่นคง และขอให้ปลูกศรัทธาด้วย

ข้าพเจ้าได้ฟังปาฐกถาของท่านผู้รู้ในเรื่องพุทธศาสนา ของพุทธสมาคม ฯ เห็นมีดีอยู่มาก แต่ขอคัดมาลงเท่าที่จำได้และพอสมควรแก่หน้ากระดาษของหนังสือเล่มนี้จึงหวังว่าเพื่อนสตรีทั้งหลายคงจะไม่พลิกข้ามไปเสีย แต่ถึงอ่านแล้วก็ช่วยกันบอกต่อ ๆ ไปด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์ตามสมควร การพระศาสนานั้นเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงอุบัติขึ้นมาในโลกได้ทรงประทานอมตศาสน์ กล่าวคือสิ่งที่ไม่ตายได้แก่พระธรรมของพระองค์ไว้ให้เป็นมรดกตกทอดมาจนกระทั่งถึงบัดนี้ ธรรมะพระองค์นั้นเมื่อจะสรุปใจความแล้วมีหลักอยู่ ๓ ประการ ประการ ๑ คำสอนของพระองค์สอนให้คนไม่ทำความชั่ว ประการที่ ๒ สอนให้คนกระทำแต่ความดี ประการที่ ๓ สอนให้คนรู้จักตัวเองคือให้อ่านตัวของเราออกแล้วทำใจของตัวเองให้บริสุทธิ์จากกิเลศได้

พระองคุลิมาลเป็นโจรฆ่าคนมานับจำนวนที่นับได้ ๙๙๙ คนที่นับไม่ได้อีกเท่าไรไม่ทราบ แลได้มาเลื่อมใสบวชในพระพุทธศาสนา เมื่อเวลาท่านบวชเข้ามาแล้ว กิติศัพท์ชื่อเสียงในทางโจรของท่านก็ยังเป็นที่หวาดระแวงกลัวกันอยู่ ท่านไปบิณฑบาตรพอชาวบ้านรู้ว่าเป็นพระองคุลิมาลก็หนีเตลิดเปิดเปิง ประชาชนกลัวเพราะรู้ว่าเป็นพระองคุลิมาลเข้า

ใจว่าปลอมมาบวชเพื่อจะฆ่าคนอะไรอย่างนั้น ทีนั้นก็มีหญิงคนหนึ่งมีครรภ์แก่ ก็หนีไปไม่ไหวท่านก็เลยตั้งสัจจะอธิษฐานบอกว่าตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิด มาใน อริย ชาติ คือ บวช เข้า มาในศาสนานี้ ไม่ได้เคยตั้งใจแกล้งฆ่าสัตว์มีชีวิตเลย ด้วยคำสัจจะนี้ขอความสวัสดีจงมีแก่ครรภ์ของท่าน พูดง่าย ๆ ก็คือให้คลอดบุตรโดยสวัสดี ผลของคำกล่าวนั้นปรากฏว่ามีปาฏิหารย์คือว่าทำให้หญิงคนนั้นคลอดบุตรง่ายเหมือนอย่างกับเทน้ำออกจากกระบอก และในอรรถกถามัชฌิมนิกายท่านแสดงว่า โดยที่สุดแม้สัตว์เดรฉานซึ่งตกลูกออกลูก อะไรไปทำน้ำมนต์กล่าวคำว่าออกง่ายอะไรอย่างนั้น และท่านแสดงว่าคำกล่าวของพระองคุลิมาลนี้มีปฏิหารย์ตั้งอยู่ตลอดกัปป์ตลอดกัลป์ คือว่ายังคงมีความศักดิ์สิทธิ์อยู่ตลอดกัปป์ตลอดกัลป์เป็นระยะเวลานานซึ่งในเวลานี้เราก็ถือขลังกันอย่างผู้ใดคลอดบุตรยากเวลาจะคลอดบุตรก็ไปขอน้ำมนต์จากพระคือน้ำมนต์จากสัจจะกริยาของพระองคุลิมาลซึ่ง ท่านแสดงปาฏิหารย์ตลอดกัปป์ตลอดกัลป์ ความศักดิ์สิทธิ์ของน้ำมนต์ อาจกล่าวได้ว่า เป็นด้วยสัจจะของพระองคุลิมาลและศรัทธาของหญิงต่อพระศาสนา ดังนี้

อย่าเยี่ยงหญิงชั่ว ไม่รู้คุณผัว ไม่กลัวความอาย
ลิ้นลมข่มคำ ห่อนยำเยงชาย จงจิตคิดหมาย มุ่งร้ายภรรดา
ต่อหน้าปราศัย ลับหลังตั้งใจ ดูหมิ่นนินทา
คอยหาข้อผิด ห่อนคิดกรุณา ไม่ได้นำพา กิจการงานเรือน.

กฤษณาสอนน้อง

รัก-ผูก

รักตนเสงี่ยมตน *บำเพ็ญผลสัตยา*
ทานศีลศรัทธาปรา– *รภเกื้อกุศลธรรม์*

รักสัตว์นานา *พึงรักษาบ่เดียจฉันท์*
เลี้ยงดูทุกคืนวัน *จงอิ่มหนำเป็นอาจิณ*

รักรุกขอุปถัมภ์ *พึงรดน้ำและพูนดิน*
กิ่งก้านฤๅรานสิ้น *สงวนไว้ได้เชยชม*

รักชนพึงเลี้ยงดู *ให้อยู่สุขสราญรมย์*
นุ่งห่มอุดมสม *บุรณพร้อมภักษาหาร*

ใช้สอยบ่หลบลี้ *ฤๅหน่ายหนีในงานการ*
จงรักภักดีนาน *ห่อนเหินห่างคุ้งวางวาย*

ผูกงูด้วยมนตรา วิทยาอาคมหมาย
ผูกสารบ่เคลื่อนคลาย ด้วยเชือกบาศกะสันพัน

ผูกชนด้วยไมตรี จิตปรีดีหฤหรรษ์
รักคุ้งชีวาวัน มรณาฤๅหน่ายแหนง

กฤษณาสองน้อง

คำไว้อาลัย

สมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนสตรีมหาพฤฒารามรู้สึก เศร้าสลด และ เสียใจอย่างสุดซึ้งที่ได้ทราบว่าคุณถนอมศรี สังขวาสี ซึ่งเป็นนักเรียนเก่าของโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม และเป็นกรรมการของสมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนนี้ด้วยผู้หนึ่ง ได้ถึงแก่อนิจกรรมอันเนื่องจากโรคภัยไข้เจ็บเสียแล้วเมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๔๙๘

คุณถนอมศรี สังขวาสี เป็นสตรีที่เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมอันสูงส่ง มีความสุภาพเรียบร้อยอ่อนโยน อุปนิสสัยใจคอโอบอ้อมอารี รักความสงบ และเป็นมิตรที่ดีต่อทุก ๆ คน เมื่อครั้งเป็นนักเรียนอยู่ในโรงเรียนนี้ เธอก็ได้ประพฤติตนอยู่ในกรอบแห่งระเบียบวินัยของโรงเรียน เป็นที่รักใคร่ชอบพอของครู อาจารย์ ตลอดจนเพื่อนร่วมโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง ครั้งต่อมาเมื่อได้จัดตั้งสมาคมนักเรียนเก่าขึ้น คุณถนอมศรีก็ได้เข้าดำเนินการช่วยเหลือกิจการของสมาคมนี้ตลอดมาด้วยดี จนได้รับการยกย่องแต่งตั้งให้เป็นกรรมการของสมาคมด้วยผู้หนึ่ง ในระหว่างที่เป็นกรรมการอยู่นี้ คุณถนอมศรีก็ได้อุทิศเวลาปฏิบัติงานของสมาคมนี้ตลอดมาด้วยความเข้มแข็ง มานะ อดทน มิได้ย่อท้อต่ออุปสรรคตลอดจนความเหน็ดเหนื่อยตรากตรำงานแต่ประการใด ในการประชุมของสมาคมทุกครั้ง คุณถนอมศรีจะต้องมาร่วมประชุมด้วยทุกครั้งโดยมิได้ขาด และได้แสดงความคิดความเห็นในอันที่จะปรับปรุงเสริมสร้างสมาคมนี้ให้เจริญรุดหน้ายิ่งขึ้น เมื่อสมาคมได้จัดงานชุมนุมนักเรียนเก่าขึ้นเป็นประจำปี คุณถนอมศรีจะเป็นหัวแรงในการจัดดำเนินงานของสมาคมที่สำคัญผู้หนึ่ง ทั้งนี้ นับว่าคุณถนอมศรีเป็นผู้ที่ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่สมาคมนี้อย่างอเนกประการ โดยสมาคมจะเว้นเสียซึ่งความระลึกและขอบพระคุณมิได้ตลอดไป

การที่คุณถนอมศรี สังขวาสี ได้มาด่วนถึงแก่อนิจกรรมเสียเช่นนี้ มิใช่จะนำความเศร้าสลดใจและอาลัยอาวรณ์มาสู่ครอบครัวตลอดจนญาติพี่น้องมิตรสหายโดยทั่วไปเท่านั้น เฉพาะอย่างยิ่งสมาคมนักเรียนเก่าสตรีมหาพฤฒาราม ย่อมรู้สึกเศร้าเสียใจที่ได้สูญเสียกรรมการของสมาคมที่ประกอบด้วยคุณงาม ความดีและมี สมรรถ ภาพอันดีเด่นของผู้นี้อย่างสุดซึ้ง พร้อมทั้งขอแสดงความเสียใจอย่างยิ่งต่อครอบครัวของคุณถนอมศรี สังขวาสี ณ ที่นี้ด้วย

ถนอมศรี กับ คณะครู ร.ร. สตรีมหาพฤฒาราม

โดยที่คุณถนอมศรี สังขวาสี ได้ประกอบแต่คุณงามความดี บำเพ็ญกรณียกิจเป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติด้วยดีตลอดมา จึงขอกุศลบุญราศีแห่งกรรมดีดังกล่าวนี้ จงได้ตอบสนองให้คุณถนอมศรี สังขวาสี ได้ประสพแต่สุคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

สมจิตต์ กุลวนิช

นายกสมาคม

สมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม

๑๘ สิงหาคม ๒๔๙๘

วัฒนธรรมที่อำเภอบ้านชะอำ

เมื่อวันชาติปี ๒๔๙๗ ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมชาวชะอำ จังหวัดเพ็ชรบุรี และได้ถือโอกาสหาความรู้ในการส่งเสริมนโยบายเรื่องการ ปลูกต้นไม้ในวัน ชาติ ตาม ชนบท ด้วย ใควันที่ ๒๓ มิถุนายน ๙๗ ข้าพเจ้าได้ไปชม สวนสน ของสถานีวนกรรมหนองแก ของกรมป่าไม้ ซึ่งอยู่เลยสถานีหัวหินไป ๕ กิโลเมตร เป็นสวนพฤกษชาติแห่งหนึ่งในจังหวัดภาคใต้แต่อาณาเขตต์และการบำรุงรักษายังไม่เท่า ขนาดสวน พฤกษชาติที่ จังหวัดสระบุรี มีต้นสนซึ่งชำไว้เป็นจำนวนมาก และต้นไม้ดอกเพียงเล็กน้อย สวนนี้อยู่ชิดทะเลในตอนที่เป็นอ่าว อากาศดีมาก ข้าพเจ้าได้ซื้อกิ่งต้นยี่โถสีชมภูที่ชำไว้ แต่เจ้าหน้าที่ผู้รับรองแจ้งว่า สถานีมีนโยบายส่งเสริมการปลูกต้นไม้ทุกประเภทที่เหมาะแก่ภูมิประเทศ ถ้าพรรณไม้ใดมีจำนวนมาก ก็แจกให้โดยไม่คิดมูลค่าและปรากฏว่ากิ่งสนและกิ่งต้นควีนินหรือสะเดาขม มีชำไว้สำหรับแจกจ่ายแก่ประชาชน และข้าราชการเป็นจำนวนมาก รุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันตรงกับวันชาติ เมื่อข้าพเจ้าแล่นรถอยู่ในถนนเพ็ชรเกษม ระหว่างหัวหินกับเขื่อนเพ็ชร ก็ได้สังเกตเห็นข้าราชการแผนกต่าง ๆ นำต้นควินินหรือต้นสะเดาขมผูกติดกับยวดยานเพื่อนำไปปลูกตามที่อยู่ของตนกันมากมาย ที่อำเภอชะอำ คหบดีท่านหนึ่งได้กรุณาให้ความรู้แก่ข้าพเจ้าในเรื่องพืชผลว่า อำเภอนี้มีที่ดินเหมาะแก่การเพาะปลูกหลายอย่าง ที่ปรากฏผลก็มีต้นมะพร้าว ทับทิม น้อยหน่า มะละกอ การทำมาหากินของชาวบ้านที่เป็นล่ำเป็นสัน คือการทำนา ส่วนผู้อยู่ริมทะเลก็ทำประมง อำเภอนี้ได้เริ่มมีความเจริญขึ้นในราว พ.ศ. ๒๔๕๙ เมื่อพระเจ้าบรมวงษ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงษ์ ได้เสด็จมาทำการบุกเบิกที่ดินตามชายทะเลชะอำ หลักจากทางการกรมรถไฟได้เปิดโรงแรมชายหาดขึ้นที่หัวหินแล้วเล็กน้อย เสด็จในกรมพระองค์นี้ได้ทรงสร้างวัดขึ้นที่ชายหาดชะอำ ให้ชื่อว่า วัดเนรัญชราเพราะเหตุว่า ทำเลที่ตั้งวัดด้านตวันออกเป็นชายหาดจดทะเล แต่ด้านใต้มีลำน้ำใหญ่คั่นอยู่ ด้านตวันตกและเหนือล้อมรอบไปด้วยป่าละเมาะน้อย ๆ และตะกาดในบางตอน

ในอารามนี้เป็นที่วิเวกเหมาะแก่การเจริญสมาธิและภาวนาอย่างยิ่ง ชาวบ้านส่วนมากเป็นผู้มีใจบุญเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เมื่อถึงวันธรรมสวนะจะหยุดตกเบ็ดหาปูปลา เว้นการฆ่าสัตว์ มาทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ นอกจากนี้ยังมีวัดอีกแห่งหนึ่ง ห่างจากที่ว่าการอำเภอขึ้นไปทางเหนือประมาณ ๒ กิโลเมตร ชื่อวัดชะอำ ซึ่งชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงมีอาชีพทำนาและเผาถ่าน ปรากฏว่าในวันธรรมสวนะจะมีผู้คนแทบทุกวัยพากันหยุดงาน แต่งตัวฉูดฉาดหลากสีนำของไปถวายพระภิกษุสงฆ์และสดับพระธรรมเทศนาจนเต็มพระอุโบสถ ที่วัดนี้มีความสำคัญอย่างหนึ่งคือมีเขาลูกหนึ่งไม่สู้สูงนักอยู่ในบริเวณวัด มีผู้สร้างบรรไดอิฐขึ้นไปนับได้ ๔๕ คั่น ถึงประมาณกลางเขาตรงนั้นเป็นลานเนิน และมีถ้ำเจาะเข้าไปในเขาตรงส่วนกลางได้อีก ๒ ทางที่นั่นได้มีผู้สร้าง พระ พุทธรูป แบบ นั่งขัดสมาธิองค์ขนาดโตพอสมควรหนึ่งองค์ และพระพุทธไสยาศน์ขนาดยาว ๑๐ ฟุต อีกหนึ่งองค์ ผู้ที่ขึ้นบรรไดมาแล้วไม่ประสงค์จะกลับลงไปทางเดิมก็ไต่เขาอ้อมไปลง อีกทางหนึ่ง ถ้าไม่ใช่หน้าฝนก็ไม่เป็นการเสี่ยงอันตรายนัก เมื่อไต่เขาลงมาได้เล็กน้อยจะมาถึงศาลาบำเพ็ญสมาธิ ไม่ปรากฏชื่อผู้สร้างแต่มีกุฏิเล็ก ๆ กับอ่างน้ำฝน และศาลาสำหรับพักสร้างไว้ปรากฏอายุสร้างไม่เกิน ๒๐ ปี

ตั้งแต่รัฐบาลนี้ ได้อนุมัติการสร้างเขื่อนเพ็ชรและสร้างคลองระบายน้ำจึดมายังอำเภอชะอำและหัวหิน ได้ปรากฏว่านำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น ซึ่งเคยรกร้างว่างเปล่ามาช้านาน ผู้ที่ไม่ได้ไปเยี่ยมชะอำเมื่อสิบปีก่อน จะรู้สึกว่าภูมิประเทศแปลกตาไปมาก ในอำเภอนี้ได้มีนิคมต่าง ๆ เกิดขึ้น ไร่กล้วย แตงไทย แตงกวา และพืชผลอื่น ๆ นำออกจากไร่มารอคอยรถบรรทุกประจำทางอยู่ริมถนนเพ็ชรเกษม เพื่อลำเลียงสินค้าเหล่านี้เข้ามาขายยังตลาดในจังหวัดต่าง ๆ จนถึงกรุงเทพ ฯ เป็นสุดทาง นับว่าการทำมาหากินของราษฎรในจังหวัดนี้ได้เข้าสู่ความมั่งคั่งขึ้น

ในตอนเช้าและเย็นจะเห็นนักเรียนหญิงชายพากันขี่จักรยานมาบ้าง เดินบ้าง อาศัยรถประจำทางบ้าง มุ่งหน้าไปและกลับจากโรงเรียน ตามเคหาสน์ชายทะเลซึ่งเป็นของชาวกรุงเทพ ฯ เป็นส่วนมาก บางบ้านจะขุดบ่อ สูบน้ำบาดาลใช้เองซึ่งจืดสนิท และแม้ว่าอำเภอนี้จะยังไม่มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้า แต่บางบ้านก็ตั้งเครื่องเล็ก ๆ พอใช้เป็นราย ๆ ไป

มีเรื่องที่น่ายินดี เมื่อได้ทราบว่านายอำเภอทุกคนที่เคยดำรงตำแหน่งนายอำเภอชะอำได้มีจิตใจจดจ่อในการทำนุบำรุงอำเภอนี้ให้เจริญก้าวหน้าโดยลำดับ ถนนสายใหญ่ตัดตรงจากสถานีรถไฟตรงมายังชายหาดก็ได้ลาดยางอัสฟัลท์แล้ว ถนนซอยต่าง ๆ ก็ตัดขึ้นอีกเพื่อเพาะความนิยมให้ชาวกรุงเทพ ฯ มาสร้างที่พักตากอากาศมากขึ้น

ในเวลากลางคืน ผู้มาพักตากอากาศตามบ้านไม่จำเป็นต้องปิดประตูรั้ว ตลอดจนปิดประตูหน้าต่างบ้าน ชาวชะอำมีนิวาศสถานอยู่มาเก่าแก่ครั้งบรรพการของเขา มีศีลธรรมประจำใจ มีอาชีพอันเป็นสัมมาอาชีวะ จึงเป็นผู้มีวัฒนธรรมอันดีไม่คิดเบียดเบียนรังแกผู้ใด การทะเลาะวิวาทกันในที่สาธารณะหรือการขะโมยเล็กขะโมยน้อยไม่สู้มีปรากฏในอำเภอชะอำ

เขาชะอำ ที่ซึ่งเรียกกันตามประสาชาวบ้านว่าเขาจ้าวลาย ถ้าท่านยืนอยู่ที่เรือนข้ามลำน้ำใหญ่ติดกับวัดเนรัญชรา ท่านจะมองเห็นเขาลูกนี้ได้เป็นทิวยาว และเมื่อพิจารณาต่อไปก็จะเห็นเป็นรูปลักษณะของจ้าวแต่งตัวสมัยโบราณนอนหงาย ทั้งมีหมวก หน้าลำตัว ขาปลายเท้า เป็นที่สุด หลังเขานี้มีความสำคัญแก่ทางราชการในปัจจุบันนี้ ครั้งหนึ่งโดยจัดเป็นที่ให้ตำรวจจากค่ายนเรศวรที่หัวหินมาโดดร่มและฝึกการรบ ณ ที่นั่น เพื่อถวายตัวต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทอดพระเนตร ต่อจากเขาจ้าวลายมาทางทิศใต้มีเขาเล็ก ๆ อีก ๒ ลูก ชาวบ้านเรียกว่าเขาพันธรัตน์ อยู่ห่างจากถนนเพ็ชรเกษมประมาณ ๒๐๐ ถึง ๔๐๐ เมตรในเขานี้มีถ้ำอยู่ ๒ ถ้ำ ชาวบ้านให้ชื่อว่า ถ้ำสมบัติ และถ้ำโจร บริเวณใกล้ ๆ ถ้ำนี้มีการขุดหินเอามาทำถนน ตอนที่ไม่ขุดหินเถาวัลย์ก็จะขึ้นรกรุงรัง คนหยดีผู้นำทางพาข้าพเจ้าไปชมถ้ำแรกซึ่งต้องใช้เวลาหาทางเข้าอยู่เกือบชั่วโมง แม้ว่าท่านผู้นี้จะได้พามิตรสหายมาเที่ยวถ้ำนี้เมื่อ ๒ เดือนก่อนนี้เอง ในถ้ำมีทางคดเคี้ยวแต่ว่าเดินไปบ้าง มุดใต้หินย้อยไปบ้างเป็นระยะทางนานพอดู บางแห่งต้องเดินลงในแอ่ง บางแห่งมีช่องแสงสว่างทำให้แลเห็นหิน ก้อนใหญ่ สกัด อยู่ เบื้อง บน อย่าง น่า กลัว หล่น ในถ้ำนี้ถ้าจะนำผู้คนเข้ามาหลบซ่อนตัวสัก ๒๐๐ คน ก็อยู่ได้อย่างสบาย ส่วนอีกถ้ำหนึ่งเรายังหาโอกาสไปเที่ยวไม่ได้เพราะตามหนทางที่จะไปถ้ำนั้นมีป่าไผ่รกรุงรังมาก ปรากฏการณ์ในถ้ำคงเหมือนทั่ว ๆ ไป คือ ค้างคาวบินอยู่อย่างชุกชุม มีกลิ่นอับ และควันที่เกิดจากไต้ที่เราจุดนำเข้าไปเพื่อคลำหาทางก็ให้ทั้งคุณประโยชน์ในการขับไล่ค้างคาว แต่ก็

ทำให้อากาศอับไปบางขณะ ในถ้ำมีรอยขีดเขียนชื่อของชาวพระนครผู้ที่ได้เคยมาเที่ยวแล้วอย่างพอประมาณ เพื่อนข้าพเจ้าเคยนำพระพุทธรูปมาประดิษฐานไว้ในถ้ำนี้ ยังคนได้อันตรธานไปแล้ว เรื่องพระพุทธรูปนี้บรรดาพุทธศาสนิกชนหรือไม่ใช่ก็ดียังมีความเข้าใจผิดคิดว่าการหยิบฉวยพระพุทธรูปเอาไปครอบครองเมื่อไม่ปรากฏเจ้าของเหมือนวัตถุธรรมดาชนิดหนึ่งนั้น เป็นการได้เปล่า แต่แท้จริงนอกจากเป็นการประพฤติตนในทางที่ผิดแล้ว ควรจะคำนึงว่าการที่บุคคลได้สร้างพระพุทธรูปนั้นเขาคงจะมีคำบูชาและอธิษฐานไว้ต่าง ๆ กัน และการหล่อพระพุทธรูปบางองค์ที่สร้างขึ้นเพื่อให้เช่า ผู้หล่อย่อมจะดำเนินการหล่อโดยมิได้หาฤกษ์ยามประจำวันที่เป็นคุณแก่ผู้จะได้รับพระพุทธรูปนั้น หรือพูดตามภาษาชาวบ้านว่ามิได้มีการลงคาถาอาคมกายสิทธิ์ ผู้ที่หยิบฉวยพระพุทธรูปไปโดยมิได้รู้ต้นสายปลายเหตุ ย่อมจะไม่ได้รับความเป็นมงคลแต่ประการใดเลย

เขาลูกนี้อยู่ตรงหลักกิโลเมตรที่ ๒๐๓ เหนืออำเภอชะอำขึ้นมา ๓ กิโลเมตร ที่อำเภอนี้มีตลาดนัดทุกวันอังคารและวันเสาร์ ซึ่งเป็นตลาดที่มีสินค้าเครื่องอุปโภค เช่นผ้าแพรพรรณ ถ้วยชาม ฯลฯ ส่งไปขายจากกรุงเทพ ฯ และสินค้าเครื่องบริโภคก็มีตั้งแต่ข้าวปลาเค็ม ไข่สดและพืชผักต่าง ๆ ส่วนวันอื่น ๆ คงมีการติดตลาดตามอำเภอใกล้เคียงเปลี่ยนกันแห่งละหนึ่งถึงสองวัน พ่อค้าแม่ค้าที่ขยันขันแข็งจึงมีทางทำมาหากินโดยไม่ต้องกลัวจนตลอดทั้งปี

ผู้ที่จะไปเที่ยวชายหาดชะอำโดยรถยนต์ถ้าออกจากกรุงเทพ ฯ ราว ๖.๐๐ น. จะไปถึงจังหวัดราชบุรีตรงหลักกิโลเมตรที่ ๑๑๒ หยุดพักรับประทานอาหารเช้าได้ในเวลาราว ๘.๐๐ น. แล้วเดินทางอีกทอดเดียวถึงอำเภอชะอำในเวลาราว ๑๐.๓๐ น. และอาบน้ำทะเลที่ชายหาดอันขาวสะอาดรับอากาศที่มีอุณหภูมิสม่ำเสมอกันตลอดปี ประมาณ ๘๐ องศาฟาเรนไฮท์ ท่านจะได้รับความสดชื่นทั้งใจและกาย เป็นการสมความตั้งใจที่ท่านจะได้พักผ่อนอย่างแท้จริง

เรื่องของวัฒนธรรม จึงคงสรุปได้ว่า ชาวบ้านตำบลใด อำเภอใด ที่มีแหล่งประกอบอาชีพตามอัตตภาพ มีศาสนาเป็นเครื่องเตือนใจ มีธรรมชาติช่วยบำรุงแต่งอนามัยให้สมบูรณ์ วัฒนธรรมย่อมมีอยู่ในหมู่ชนนั้น ๆ ซึ่งจะพบเห็นได้เป็นอันมากในประเทศไทยของเรานี้

ที่ชายหาดบ้านชะอำ

อนึ่ง คหบดีท่านหนึ่ง กรุณาเขียนแนะนำต่อท้ายมาว่า

ท่าน เจ้าพระ ยาธรรมศักดิ์มนตรี อดีตเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ขณะที่มีชีวิตอยู่ ท่านเคยมีบ้านพักอยู่ชาย ทะเล ชะอำทางด้านเหนือ และท่านชอบมาพักผ่อนที่นี่เสมอท่านได้ประ พันธ์บท เพลง สำหรับให้ชาวชะอำ ร้อง กัน เล่น มีถ้อยคำว่า

ฉันชาวชะอำ ฉันชื่อตาดำ ตัวก็ดำ แต่ว่าน้ำใจดี ลูกทะเลฉันชอบเฮฮา หนังตะลุง ตีกลองตุงๆ ของเราก็มี จ้าวนายเสด็จมาจากกรุงเทพ ฯ คุณพ่อคุณแม่มาตากอากาศชาวชะอำมิได้ขาดรับแขก

ถึงผักไม่มี แต่ปลาเรามี กล้วยบวชชี อะไรอะไร แม่ค้ามาขายแปลก ๆ คุณพ่อคุณแม่เจ้าขา ฉันมากราบไหว้ เมียฉันมีลูก ฉันมีมากมาย คุณพ่อต้องการ คุณแม่ต้องการ ถ้ามันสมัครจะออกนอกบ้าน ฉันขอประทาน คุณพ่อคุณแม่พาไป

ท่านไม่อยากเป็นชาวชะอำหรือไปชะอำบ้างหรือ ?

เอี่ยม สังขวาสี

คำไว้อาลัยของคณะครูโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม

ถนอมศรี สังขวาสี เป็นนักเรียนสตรีมหาพฤฒาราม ตั้งแต่ชั้นเล็กจนสำเร็จการศึกษาที่โรงเรียนนี้ ในระหว่างที่เป็นนักเรียนอยู่นั้นเป็นผู้ที่มีนิสัยเยือกเย็น ว่านอนสอนง่าย ไม่มากไม่น้อย โอบอ้อมอารีเป็นอย่างดีและเป็นบุคคลเสมอต้นเสมอปลาย เมื่อออกจากโรงเรียนไปแล้วได้ทำการสมรสมีชีวิตเป็นผู้ครองเรือนทางโรงเรียนก็ได้ข่าวของถนอมศรีอยู่เสมอว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่แม่บ้านเป็นอย่างดีเป็นศรีภรรยาของสามี และเป็นมารดาที่ดีของบุตร ได้อบรมลูกหญิงชายให้มีความประพฤติดีให้ได้รับการศึกษาขั้นสูง ทุกคน สมาคมนักเรียนเก่าได้เลือกถนอมศรี สังขวาสีเป็นกรรมการของสมาคมด้วยผู้หนึ่ง ในระหว่างที่เป็นกรรมการอยู่นั้นไม่ว่าสมาคมจะออกปากขอความช่วยเหลือสิ่งใด เธอไม่เคยปฏิเสธ ได้ช่วยเหลือวิ่งเต้นทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์เป็นอย่างดีน่าสรรเสริญ ทุกครั้งที่สมาคมนักเรียนเก่าได้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกิจการต่าง ๆ เธอไม่เคยขาดประชุมเลยมาครั้งสุดท้ายสมาคมได้มีการประชุมคณะกรรมการกันอีก ถนอมศรีไม่ได้มาประชุมต่อนั้นมาทางโรงเรียนได้ข่าวว่าถนอมศรีป่วยมาก อยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช คณะครูมหาพฤฒารามพากันตกใจได้พากันไปเยี่ยมทันที พอไปถึงหน้าห้องทุกคนนึกว่าเข้าห้องผิด ไม่นึกเลยว่ารูปร่างหน้าตาของถนอมศรีจะเป็นเช่นนั้น ทุกคนได้ไปยืนอยู่หน้าเตียงถนอมศรี พอเห็นก็เรียกว่า คุณครูขาและได้เล่าอาการให้ฟังอย่างถี่ถ้วน ตั้งแต่เริ่มป่วยจนกระทั่งมาอยู่โรงพยาบาล คณะครูเห็นว่าควรจะลากลับเสียที คนป่วยจะได้พักผ่อนและสัญญาว่าจะมาเยี่ยมอีก แต่หารู้ไม่ว่าการสนทนาระหว่างครูกับศิษย์นั้นจะเป็นการสนทนากันครั้งสุดท้าย พอวันเสาร์ทางโรงเรียนก็ได้ข่าวทางโทรศัพท์ว่า ถนอมศรีได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว เป็นที่น่าเสียใจและเสียดายอย่างยิ่ง

ขอดวงวิญญาณของถนอมศรี สังขวาสี ศิษย์ที่รักผู้ประกอบกรรมอันดีงามจงไปสู่สุคติภพเทอญ

คณะครูโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม

แด่คุณถนอมศรี

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักกับคุณถนอมศรี ก่อนมรณกรรมของเธอเพียงประมาณ ๑๐ เดือน เศษ และได้พบกันเพียง ๔–๕ ครั้งเท่านั้น. ในฐานะที่เธอเป็นกรรมการผู้เข้มแข็งของสมาคมศิษย์เก่ามหาพฤฒาราม แม้เพียงระยะ เวลา เล็กน้อยนี้ ข้าพเจ้าพอจะอ่านนิสัยและอัธยาศรัยของเธอได้ว่า กอปร์ไปด้วยน้ำใจอันกว้างขวาง และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมอย่างยิ่ง เธอเป็นนักเรียนเก่าที่รักและเอาใจใส่ต่อความเจริญของถิ่นศึกษาอย่างยิ่งผู้หนึ่งเป็นกรรมการที่ไม่เคยขาดการประชุม (นอกจากคราวสุดท้ายซึ่งอยู่ในระยะป่วยมาก) เคยได้ให้ความช่วยเหลือ แก่โรงเรียน เมื่อออกปาก และข้าพเจ้าจำได้ดีว่า นอกจากท่านนายกสมาคมแล้ว เธอเป็นผู้หนึ่งที่สนับสนุนด้วยเสียงอันมั่นคงเมื่อโรงเรียนปรารภใคร่จะได้รถยนต์ไว้ใช้เพื่อประโยชน์ของการศึกษาสักหนึ่งคัน. และอันนี้เองที่เป็นกำลังใจส่วนหนึ่ง ซึ่งนำให้ได้รถยนต์ โฟล์คสวาเคน แบบตรวจการณ์ในเวลาอันไล่เลี่ยกับมรณกรรมของเธอ พวกเราในนามร่วมของสมาคมและโรงเรียน ได้นำมันมารับใช้เธอได้เพียงเล็กน้อยในการบำเพ็ญกุศลเพื่อเธอด้วยความเศร้าใจ.

การจากไปเร็วอย่างไม่คาดฝันของคุณถนอมศรี กระทำให้ข้าพเจ้าไม่กล้าจะชมใครว่าดีมาอย่างนั้นอย่างนี้อีก เพราะเสียใจทุกครั้งเมื่อคิดว่า คนดีมักอายุสั้น อย่างไรก็ดี เราหวังใจได้ว่า คุณถนอมศรีคงจะไปสู่สุคติภพด้วยผลการกระทำดีของเธอ เธอได้ทำหน้าที่ดีครบแล้ว ทั้งต่อครอบครัว และต่อสังคม คงทิ้งรอยของความดีจารึกไว้ในความทรงจำของญาติมิตร ผู้อาลัยรัก ได้ระลึกถึงสืบไป

บุญเจือ ไชยภัฏ

๑๗ ส.ค. ๙๘

ก่อนจะถึงที่สุด

ใครก็ตาม โดยเฉพาะท่านผู้เป็นพุทธศาสนิกชน คงเคยได้ยินได้อ่านทราบคติที่ว่า สังขารเรานี้ แม้ทั้งที่เห็นสวยสดงดงาม แต่ที่แท้จริงก็คือสิ่งอันพยาธิและชราครอบงำแล้ว มีความแตกดับสลายไปเป็นที่สุด. แต่ถึงกระนั้น "สัตว์ทั้งหลายย่อมรักชีวิต" และการจากพรากไปของผู้มีชีวิตอันเป็นที่รักของเราก็ย่อมทำให้เราเศร้าโศกถึงเป็นธรรมดา. ฉะนั้นแม้ทั้งรู้อยู่ในธรรมดาธรรมชาติของชีวิต ว่ามีความชราผุเปื่อย มีความแตกดับอย่างไร แต่เราก็ยังเห็นประโยชน์ของชีวิตอยู่.

อปฺปญฺจิทํ ชีวิตมาหุ ธีรา

ปราชญ์กล่าวว่า ชีวิตนี้น้อยนัก.

และเพราะฉนั้น.

ปฏิกจฺเจว ตํ กยิรา ยํ ชญฺญา หิตมตฺตโน

รู้ว่าการใดเป็นประโยชน์แก่ตน พึงรีบทำการนั้นเทียว.

ดังนี้ พุทธศาสนิก จึงไม่เป็นผู้ปล่อยให้ชีวิตเปล่าไป ย่อมประกอบการงานอันเป็นประโยชน์แก่ตน อันย่อมเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ในฐานที่คนทั้งหลายพึ่งพาอาศรัยกัน หรืออย่างน้อยก็ไม่เบียดเบียนผู้อื่น พุทธศาสนิกย่อมพยายามรักษาชีวิตอันสั้นนี้ ให้อยู่ในสภาพเป็นประโยชน์เสมอ ด้วยการรักษาตนพ้นจากโรคเป็นต้น นั่นแหละ จึงแม้ธรรมดาสังขารเป็นอย่างไร ก็ได้ปฏิบัติต่อสังขารอันเป็นที่รักของตนและผู้อื่นโดยชอบแล้ว.

คุณถนอมศรี สังขวาสี เป็นผู้หนึ่งซึ่งรักชีวิตและเป็นที่รักของญาติมิตร์ทั้งหลาย ด้วยการบำเพ็ญประโยชน์ และรักษาตนไม่เบียดเบียนผู้อื่นตลอดมา ความป่วยเจ็บจากโรคร้ายมาพรากเธอไปโดยพลัน สุดกำลังของแพทย์และผู้พยาบาลเช่นนี้ย่อมเป็นที่เศร้าโศกอาลัย แม้เธอยังมิใช่ผู้ที่อยู่ในวัยอันพึงเรียกได้ว่า "คร่ำคร่า" แต่

ก็ไม่พ้นที่จะเป็น "ที่พำนักแห่งโรค" และ ความตายเป็นที่สุด แต่ก็เมื่อก่อนจะถึง "ที่สุด" เธอก็ได้ดำเนินชีวิตมิให้เปล่าไป รำลึกแล้วก็ยิ่งเป็นที่น่าอาลัยยิ่งขึ้น.

ปริชิณฺณมิทํ รูปํ โรคนิทฺธํ ปภงฺคุณํ
ภิชฺชติ ปูติ สนฺเทโห มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ

รูปนี้คร่ำคร่าแล้ว เป็นที่พำนักแห่งโรค เป็นของเปื่อยพัง
กายเน่าจะแตก ชีวิตมีความตายเป็นที่สุด.

สดับ บุนนาค
บริษัทวิทยาสรม จำกัด

ตื่นก่อนเมื่อนอนหลัง พึงเฝ้าพึงบรรหารแสดง
ตรัสใช้ระไวระแวง ระวังศัพท์รับสั่งสาร
ยามไข้ธิเบศทรง ประชวรองค์บ่สำราญ
อย่าคลาพยาบาล บำเธอรักษ์ภักดีตระโบม

....

ยามร้อนพึงไกวกวัด รำพายพัดรำเพยลม
ยามสรงถวายฉิม สุคนธ์ฟุ้งจรุงขจร

กฤษณาสอนน้อง

ข้อสังเกต วัฒนธรรมของญี่ปุ่น

เสถียร สังขวาส

ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเดินทางไปเยี่ยมประเทศญี่ปุ่น เมื่อเดือนกันยายน และตุลาคม ๒๔๙๕ เพื่อเข้าร่วมประชุมพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกครั้งที่สอง จึงนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่ได้ไปเยี่ยมเมืองสำคัญ ๆ ทางพุทธศาสนา และสังเกตงานทางด้านวัฒนธรรมของญี่ปุ่นในภาคกลาง และภาคใต้เกือบทั่วถึง

ข้าพเจ้าจะยังไม่กล่าวถึงเรื่องพุทธศาสนาของชาวญี่ปุ่น เพราะเป็นเรื่องที่จะต้องใช้เวลามาก จึงจะขอกล่าวแต่เรื่องวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้สังเกตระหว่างการเดินทาง และอาจเป็นที่สนใจแก่การเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมของไทยเราบ้างตามควรแก่กรณี

ท่านทั้งหลายคงจะทราบกันอยู่ทั่วไปแล้วว่าบ้านที่อยู่อาศัยแบบญี่ปุ่นนั้น สร้างด้วยไม้และใช้ฝาทำเป็นกรอบกระจกเลื่อนได้รอบ ๆ ส่วนผนังในบ้านใช้กระดาษกั้นเป็นฉากระหว่างห้องต่าง ๆ ภายในบ้านซึ่งจัดว่าเป็นเคหะที่พอเหมาะกับอากาศร้อนหรือหนาวได้เป็นอย่างดี และแทบทุกบ้านจะจัดผนังด้านหนึ่ง เป็นที่ประดับวางแจกันปักดอกไม้ บางบ้านก็ทำเป็นที่บูชาจัดแปลกกันไปตามความเชื่อถือ เช่นมีพระพุทธรูปบ้าง หรือทำป้ายชื่อบรรพบุรุษใส่ที่บูชาเล็ก ๆ ไว้กราบไหว้ และประเพณีมีอยู่ว่าชาวญี่ปุ่นจะต้องปูที่นอนหันศีรษะไปทางผนังที่จัดประดับไว้นั้นเป็นเกณฑ์เสมอไป

ชาวญี่ปุ่นมีประเพณีนั่งราบ ๆ กับพื้นห้อง ซึ่งปูเสื่อตลอดทั้งห้องและจัดโต๊ะเตี้ย ๆ เพื่อใช้เป็นที่รับแขก เป็นที่เขียนหนังสือ เป็นที่รับประทานอาหาร ได้ทุกอย่าง เมื่อเสร็จแล้วก็เก็บโต๊ะปูฟูกหลับนอนในที่นั้นโดยไม่ต้องใช้มุ้ง เพราะภูมิประเทศของเกาะญี่ปุ่นเป็นเนิน และ เขาเกือบทั่วไป จึงทำให้มีการระบายน้ำโสโครกได้สะดวกและถูกอนามัย และไม่ต้องกังวลเรื่องยุงริ้นอย่างบ้านเรา

บ้านญี่ปุ่นที่ถือประเพณีดั้งเดิม หรือตามเคหะสำหรับประกอบพิธีกวนชาผงสีเขียว มักจะทำประตูใหญ่ให้เตี้ย เพื่อแขกที่ไปมาหาสู่จำเป็นจะต้องก้มศีรษะจึงจะลอดเข้าประตูได้และเป็นการแสดงคารวะแก่เจ้าของบ้านไปในตัว บ้านใดที่พอจะมีบริเวณบ้าน เขาจะ

ในบ้านที่ชงชาสีเขียว

จัดให้มีลำธารน้ำผ่านเข้ามาในสวน และสร้างโคมหินไว้ตามประทีปเวลากลางคืน ภายในสวนมักจะปลูกดอกไม้นา ๆ ชนิด ซึ่งบานสพรั่งงดงามตามฤดูกาล แต่เป็นประเภทดอกไม้ที่ไม่มีกลิ่นหอมเลยก็ว่าได้

ห้องอาบน้ำและห้องส้วม เขาสร้างแยกคนละห้อง แต่ห้องอาบน้ำโดยมากจัดสร้างไว้ให้อาบพร้อมกันทั้งครอบครัว โดยนั่งยอง ๆ บนม้าเตี้ย ๆ วักน้ำอาบจากบ่อซึ่งกรุด้วยไม้และปูนรอบ ๆ ส่วนก้นบ่อกรุด้วยเหล็ก เพื่อรุมไฟจากใต้ถุนบ้าน ไขก๊อกน้ำลงไป ผะสมกันพออุ่นสบายหรือร้อนก็ได้ตามแต่จะต้องการ บ้านชาวญี่ปุ่นหรือวัดวาอารามจะกวดขันความสะอาดเรื่องห้องน้ำห้องส้วม และเขาจะจัดที่ล้างมือทำเป็นรางใหญ่เพื่อให้ทุกคนที่ใช้ห้องส้วมแล้วออกมาล้างมือที่ก๊อกน้ำได้สะดวกทุกคน และที่รางหรืออ่างนี้ในเวลาเช้าและเวลากลางคืน สมาชิกในครอบครัวจะพากันมาล้างหน้าสีฟันร่วมกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวญี่ปุ่นรักษาความสะอาดเรื่องฟันมาก แต่ก็มีโรคฟันผุประมาณ๘๐ ในร้อย ทั้งนี้เข้าใจว่าอนามัยบางอย่างอาจบกพร่องและเท่าที่เห็นเด็กญี่ปุ่นรับประทานขนมที่มีรสหวานมาก เช่นลูกกวาด ขนมเคก และจันอับเป็นต้น

แก่นใจของญี่ปุ่น คือ พระพุทธศาสนา

หลวงพ่อโตที่จังหวัดกามากูรี สูง ๔๒ ฟุตเศษ

การรับประทานอาหารของชาวญี่ปุ่นมีระเบียบใช้ถ้วยชามต่าง ๆ ชนิด เช่นข้าวตักใส่ในชามเคลือบดินเผา แต่น้ำแกงแยกใส่ชามเขินทำด้วยไม้ไผ่สานลงรักมีลวดลายแบบเดียวกับของไทยเราที่ใช้กันอยู่ทางภาคเหนือ ปลาและเนื้อใส่จานเคลือบดินเผาชนิดแบน อาหารที่นำมาให้แขกรับประทานถ้าเป็นชั้นผู้ดีก็จัดใส่โต๊ะเขินเล็ก ๆ จัดเป็นแบบสำรับ ซึ่งชาวไทยเรามีประเพณีถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์อยู่แล้ว การจัดเรียงจานอาหารทำเป็นระเบียบเหมือนวิธีจัดอาหารอย่างชาวตะวันตก

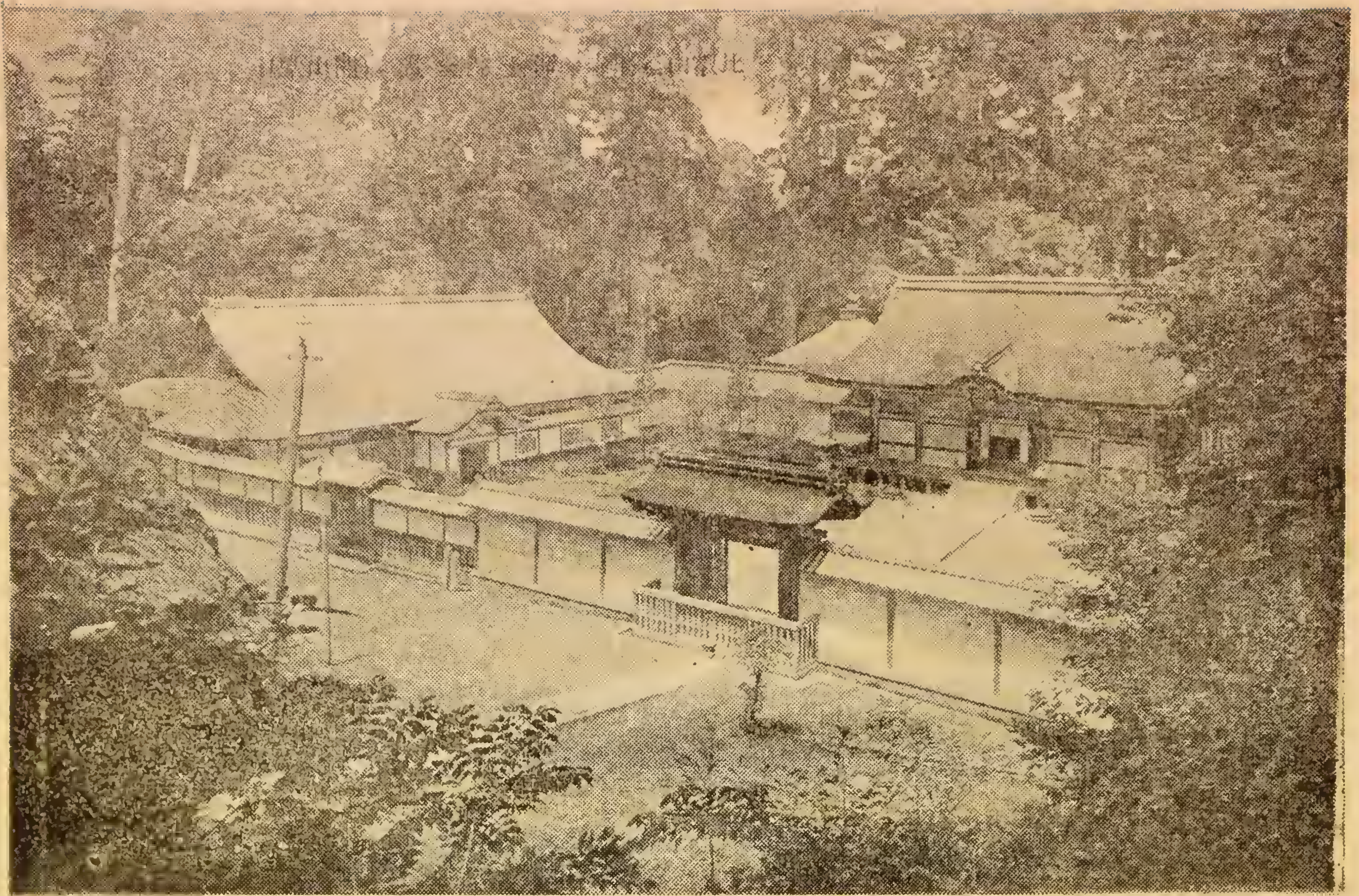
สุภาษิตญี่ปุ่นมีมาแต่โบราณว่า สตรีเป็นมนุษย์ บุรุษเป็นเทวดา ฉะนั้นสตรีญี่ปุ่นจึงต้องเรียนการปรุงอาหารกับการปรนนิบัติในหน้าที่แม่บ้านมาแต่เยาว์ โดยเฉพาะการปรุงน้ำชาชนิดผงสีเขียวคล้ายชงโกโก้ โอวัลติน เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งยวด ซึ่งกุลสตรีทุกคนจะต้องศึกษาและรับการอบรมมาแต่เยาว์ก่อนชีวิตสมรส ความจริงชาวญี่ปุ่นรับประเพณีการปรุงน้ำชานี้มาจากจีน ซึ่งแสดงถึงความสะอาดบริสุทธิ์ในการปรุง การให้ความอบอุ่นและดับระงับความกระหายน้ำแก่ผู้ที่ดื่มเป็นมูลฐานเดิม แต่ประเพณีก็ได้คลี่คลายขยายตัวจนเป็นศิลปะด้านหนึ่งเช่นเดียวกับการจัดดอกไม้ การตกแต่งสวน การจัดห้องและเขียนภาพศิลปทั่ว ๆ ไป

ในปัจจุบันสตรีชาวญี่ปุ่นหันมาแต่งกายแบบชาวตะวันตกเป็นจำนวนมาก เพราะการแต่งกายแบบประจำชาติทำให้สตรีญี่ปุ่นต้องเดินเตาะแตะ ไม่สู้สะดวกในการเดินทางหรือประกอบกิจธุระซึ่งต้องอาศัยความทะมัดทะแมงและรวดเร็ว ยิ่งกว่านั้นเครื่องแต่งกายแบบประจำชาติคือกิโมโนต้องทอด้วยฝีมือประณีต จึงมีราคาแพงกว่าเครื่องแต่งกายแบบตะวันตก ส่วนผู้ชายเมื่อออกนอกบ้านไปประกอบธุรกิจก็แต่งกายแบบสากล แต่ทั้งชายและหญิงเมื่ออยู่กับบ้าน ก็แต่งตัวแบบญี่ปุ่นซึ่งสะดวกแก่การลุกนั่งอย่างเรียบ ๆ กับพื้น ในงานสโมสรสันนิบาตหรือเมื่อไปฟังเทศน์เข้าวัด สตรีญี่ปุ่นจะแต่งกายตามประเพณีเดิม ถ้าเป็นสาวรุ่นก็ใช้สีสด ถ้ามีอายุก็ใช้สีคล้ำหน่อย

ในการโดยสารรถยนต์ประจำทาง รถราง รถไฟ รถใต้ดิน ผู้ชายจะไม่ยอมลุกให้สตรีนั่งเลยเว้นแต่เด็กและคนชราเท่านั้น แต่เจ้าพนักงานประจำรถประจำทางหรือรถรางจะไม่ยอมให้ผู้โดยสารขึ้นบนรถมากไปกว่าจำนวนที่จำกัดไว้ ในเรื่องการสูบบุหรี่แม้ว่าชาวญี่ปุ่นจะสูบบุหรี่กันเป็นส่วนมาก แต่ไม่เห็นเขาสูบเวลาโดยสารรถสาธารณะและดูมหรสพ ตามบ้าน โรงแรม ร้านค้าเขาจะจัดให้ที่เขี่ยบุหรี่ไว้ทั่วไปพร้อมทั้งที่บ้วนน้ำลาย และประชาชนก็ร่วมมือรักษาวัฒนธรรมของเขาที่จะไม่ขยี้ก้นบุหรี่หรือถ่มน้ำลายลงบนพื้นอาคารหรือถนนเลย

ตามห้างขายสินค้าและร้านอาหาร เขาจัดห้องส้วมและที่ล้างมือไว้อย่างสะอาด แม้ประชาชนที่เข้าไปชมสินค้าก็ใช้ได้อย่างเสรี จึงประหยัดเงินของรัฐได้ส่วนหนึ่งไม่ต้องสร้างส้วมสาธารณะตามท้องถนนมากมาย

ญี่ปุ่นเป็นชาติที่รักศิลปะ ความสวยงาม รักธรรมชาติ ปลุกใจให้เยาวชนรักชาติของตนเหนือสิ่งอื่น จึงทำให้เด็กญี่ปุ่นได้รับการอบรมให้รักคนชาติเดียวกันมาแต่เยาว์ และรู้จักให้อภัยเมื่อทำสิ่งใดผิดพลาดไป เช่นการขับยวดยานตามท้องถนนก็ดี เขาช่วยกันรักษาระเบียบและกฎจราจร ไม่มีการขับรถแซงหน้าแซงหลัง ไม่ขับรถเลี้ยวปรู๊ดปร๊าดมาจากทางแยก หากเมื่อใดเขาขับรถล้ำผิดเส้นทางเขาจะยอมหยุดรถทันที เพื่อรอให้ฝ่ายที่แล่นถูกทางไปก่อน โดยเหตุนี้อุบัติเหตุในท้องถนนรายใหญ่ ๆ และอุกฉกรรจ์จึงเกิดได้ยาก ถ้ามีการขับรถชนกันบ้างเล็กน้อย ต่างฝ่ายต่างก็กล่าวคำ

อารามในญี่ปุ่น

ขอโทษ แล้วแยกทางกันเพื่อไปซ่อมรถเอาเอง ส่วนประชาชนที่เดินตามถนน ก็ให้ความร่วมมือและเคารพต่อกฎจราจร และก็ปรากฏว่าได้รับผลดีที่ไม่ค่อยมีคดีคนถูกรถชนบ่อย ๆ ผู้ขับขี่รถสาธารณะประจำทางหลวงจะได้รับอนุญาตเฉพาะผู้ที่มีอายุมาก ๆ และต้องได้รับการสอบการขับขี่อย่างกวดขันมาก เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยสาธารณะทางการจราจร ได้มีการอบรมคนขับรถ เรื่องมารยาทและความประพฤติแก่คนขับรถสาธารณะอย่างเข้มงวด จึงปรากฏว่าคนขับรถมักได้แก่คนที่มีนิสสัยดีมีความรอบคอยช่วยรักษาความปลอดภัยให้ผู้โดยสาร

เด็กญี่ปุ่นทุกคนจะเริ่มเข้าโรงเรียนอนุบาลตั้งแต่อายุ ๓ ขวบครึ่ง ฉะนั้นนอกจากวันอาทิตย์แล้วจะไม่ค่อยแลเห็นเด็กเล็กหรือโตปรากฏตามท้องถนนเลย นอกจากเด็กทุกคนต้องเข้ารับการศึกษาอบรมทางโรงเรียนแล้ว บิดามารดายังสอนให้เด็กไปวัดในพระพุทธศาสนาตามที่วงสกุลของครอบครัวนั้น ๆ เป็นสมาชิกอยู่เพื่อการอบรมทางจิตใจอยู่เป็นเนืองนิจ และการอบรมทางบ้านก็อยู่ในความสนใจของผู้ปกครอง เมื่อเวลา

เด็กกลับจากโรงเรียนในวันหนึ่ง ๆ แล้ว สมาชิกในครอบครัวจะต้องล้อมวงรับประทานอาหารพร้อมกันตลอดจนการนอนก็ปฏิบัติเป็นเวลาพร้อมกันทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ซ้อนี้ทำให้เด็กไม่รู้สึกเปล่าเปลี่ยวและถูกปลดปล่อยตามยถากรรม เช่นเด็กรุ่นวัยคนองบางจำพวกที่บิดามารดาพลัดถิ่นถือกำเนิดมาจากต่างประเทศอาศัยอยู่ในบ้านเราทุกวันนี้ และบิดามารดาของเด็กจำพวกนี้ไม่รู้สึกเห็นความจำเป็นที่จะให้การศึกษาอบรมบุตรหลานของตน แต่กลับบังคับเด็กให้ออกไปประกอบอาชีพอันเร่ร่อนไร้การปกครองและควบคุมที่ดี จึงกลายเป็นสิ่งที่ให้โทษทั้งครอบครัวของตนและแก่สังคมของประเทศ

สถิติศาลเยาวชนในประเทศญี่ปุ่นแทบไม่มีคดีที่เด็กรุ่นหนุ่มเป็นอาชญากรถูกจับมาจากซ่องโจรหรือมาจากจำพวกมือไวและปากคนอง ทั้งนี้ก็อาจเนื่องมาจากการจัดโรงงานอาชีพของญี่ปุ่นมีมากมายทั่วประเทศ และเด็กหญิงชายเมื่อเข้าประจำทำงานแล้ว ยังต้องแบ่งเวลาเข้าเรียนตามขั้นการศึกษา ซึ่งโรงงานเป็นผู้จัดหาสถานที่ และ ครูอาจารย์ มาสอน วิชาสามัญให้ อีกจนกว่าเด็ก จะมีอายุ จบการ ศึกษาขั้นต้น

วัฒนธรรมของไทยเราที่ควรแก่การรักษาไว้เป็นประเพณี และจัดเป็นมารยาทที่ดีก็มีมากพอจะเปรียบเทียบกับชาวญี่ปุ่นได้ เช่นการแสดงความเคารพด้วยการกระพุ่มมือไหว้และกราบ อย่างนี้ชาวญี่ปุ่นใช้วิธีก้มศีรษะแก่กัน ถ้าเป็นคนที่เขานับถือมากก็โค้งศีรษะจนต่ำอยู่นานและบางทีก็โค้งแล้วโค้งอีก

การจัดดอกไม้พานเพื่อบูชาพระพุทธรูปหรือแต่งห้องของบ้านเรา ก็นับว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่งดงามไม่น้อยหน้าชาติอื่นและเป็นที่อวดได้เหมือนกัน ส่วนศิลปะในการดนตรีและการร่ายรำและขับร้องนั้น ข้าพเจ้าขอกล่าวโดยไม่ลำเอียงว่า เมื่อได้ชมศิลปะของญี่ปุ่นเป็นการเปรียบเทียบกันแล้ว ข้าพเจ้ายังกลับคิดว่า ถ้าศิลปะของไทยทั้งสามอย่างนี้ได้ไปแสดงให้เป็นที่แพร่หลายในต่างประเทศแล้วก็จะเป็นที่แซ่มชื่นของชาวต่างประเทศอย่างแน่นอน

กล่าวโดยสรุป ชาวญี่ปุ่นได้ มีการอบรม ปลูกฝัง วัฒนธรรม ทางสหะ ธรรมแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก คือได้แก่การสอนให้บุคคลรู้จักเคารพสิทธิของกันและกัน รู้จัก

ระเบียบและกติกาในการอยู่ร่วมกันของหมู่คณะ เช่น มีสมบัติผู้ดี มีมารยาทในสังคม ตลอดจนมีมารยาทในการประกอบอาชีพ

ดังนี้จึงนับได้ว่าบ้านเมืองใดประชาชนมีวัฒนธรรมในทางคติธรรม คือบำเพ็ญตนอยู่ในศีลธรรม ประชาชนมีวัฒนธรรมทางวัตถุธรรม คือรู้จักการกินอยู่ดี รู้จักลักษณะของวัตถุ รู้จักใช้วัตถุตามสภาพนิยม ประชาชนมีวัฒนธรรมทางสหธรรม คือ รู้จักสมบัติผู้ดี มีมารยาท มีพรหมวิหาร ๔ ไม่เบียดเบียนกันดังนี้ บ้านเมืองนั้นย่อมเจริญ

พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา

กฤษณาสอนน้อง

ใครไม่รักถนอมศรีบ้าง ?

ก่อนสหายของข้าพเจ้าจะจากไป ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมที่บ้านเพราะเราเคยไปมาหาสู่กันเสมอ ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีแทนสหายของข้าพเจ้า ขณะที่เห็นถนอมศรีอ้วนท้วนและขาวกว่าครั้งก่อน ๆ ที่เคยไปเยี่ยม จนข้าพเจ้าต้องออกอุทานว่า "แหม ! เธอสมบูรณ์ขึ้นมาก คงสะบายหรือสุขใจกว่าแต่ก่อนมากใช่ไหม ?" ที่กล่าวเช่นนี้ก็กล่าวด้วยจริงใจและยินดีที่สหายของข้าพเจ้ามีน้ำมีนวลขึ้น ข้าพเจ้าก็ทราบดีว่าถนอมศรีรักและไว้ใจข้าพเจ้าอยู่มาก ไม่ว่าจะทุกข์หรือสุขถนอมศรีไม่เคยปิดบังอะไรจากข้าพเจ้าเลย นับว่าข้าพเจ้ามีเกียรติมากที่มีผู้นับถือข้าพเจ้าอย่างบริสุทธิ์ใจเช่นนี้ ข้าพเจ้าเคยเป็นสมาชิกไว. ดับบลิว. ซี. เอมาด้วยกัน ประกอบกับการรู้จักมักคุ้นกับคุณเอี่ยม สังขวาสีผู้เป็นสามีของเธอมาช้านาน กว่า ๒๐ ปี ข้าพเจ้าได้เคยเป็นครูของลูก ๆ ของทั้งสองท่านนี้ตั้งแต่คนหัวปีจนถึงคนที่สามขณะเมื่อข้าพเจ้าเป็นครูใหญ่ ณ โรงเรียนเยนเฮส์เม็มโมเรียล ความสัมพันธ์ในฐานะเป็นผู้ปกครองกับครูและการเป็นสหายนี้ ทำให้มีการติดต่อกันตลอดมาจนวาระที่ไม่เคยคิดว่า เธอจะลับไปจากโลกนี้อย่างไม่เคยนึกฝันมาก่อนอย่างน้อยเธอก็มีอายุอ่อนกว่าข้าพเจ้าและแข็งแรงและภาพที่เธอต้อนรับเมื่อข้าพเจ้าไปเยี่ยมครั้งสุดท้ายยังฝังจิตใจข้าพเจ้าอยู่อย่างไม่ลืมเลือน เธอเป็นคนซื่อ อ่อนหวาน ขยันเรียบร้อย อารมณ์เย็น สมาคมได้ไม่ว่าคนชั้นสูงชั้นต่ำ เป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไป ข้าพเจ้ารู้สึกสลดใจที่ถนอมศรีไม่ทันได้เห็นลูกที่ไปเรียนวิชาในยุโรป หรือได้เห็นลูก ๆ ที่อยู่เตรียมอุดม ฯ หรือกำลังจะเติบใหญ่อีกหลายคน ซึ่งเธอรักและเป็นห่วง ถนอมศรีมีความสุขที่ลูก ๆ มีความเฉลียวฉลาดในการศึกษาของเขาเพราะต่างก็อยู่ในชั้นสูงด้วยกันทุกคนแล้ว

ถนอมศรีเคยบอกว่าไม่ชอบเป็นครู แต่ช่วยชาติอย่างอื่นได้ สนใจในการค้าขายและวิชาช่าง แม้จะมีบ้านเรือนร่มเย็นกว้างใหญ่น่าอยู่ของตนเอง มีสามีที่มีเกียรติและมีชื่อเสียงดีในวงราชการ ในสมาคม ไว เอ็ม. ซี. เอ. ในคณะพุทธสมาคมและกิจการอื่น ๆ กว้างขวางในหมู่พ่อค้าและประชาชนแล้ว ถนอมศรีรักสามีและสนับ

สนุนอยู่เบื้องหลังอย่างเต็มที่ไม่ว่าในกิจการอันใดอันเกี่ยวแก่ครอบครัว การเหย้าเรือนไม่เคยบกพร่อง การค้าที่ร้านก็ขยัน ประกอบกิจเป็นเวลามีระเบียบทุกด้าน ไม่ยอมให้บกพร่อง

๑ แม่เรือนที่ดี ถนอมศรีแม้เป็นหญิงสมัยใหม่แต่การปฏิบัติมิได้เคยล่วงเกินต่อสามีเลย มีการเอาอกเอาใจ เกรงและนับถือเป็นที่สุด ข้าพเจ้าเคยถามว่า เธอซื้อดอกมะลิทำไม ? ถนอมศรีเคยเล่าให้ฟังว่า ต้องใช้มะลิลอยน้ำเพื่ออบน้ำหอมไว้สำหรับให้สามีล้างหน้าตอนเช้าเป็นประจำ การที่ภรรยาจะเตรียมผ้าเช็ดตัวสบู่ ขันไว้ให้สามีอย่างเพียบพร้อมโดยไม่ต้องให้คนใช้อื่นใดกระทำ แม้เป็นเรื่องเล็กน้อย ก็ส่อให้เห็นว่าการเอาใจสามีในเรื่องใหญ่ ๆ จะมีมากเท่านี้เพียงไร ! ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าคุณเอี่ยมไม่เคยบ่นเรื่องอาหารที่ถนอมศรีจัดปรุงเตรียมไว้คอยท่า

๒ แม่ที่ดีของลูก ถนอมศรีเป็นแม่ที่ปกครองลูกได้ดี ลูก ๆ เกรง รักและนับถือทุกคน ถนอมศรีคงจะมีวิธีสอนให้ลูกเรียบร้อย ลูกจึงร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือการค้าขายในร้านเมื่อกลับจากโรงเรียน ซึ่งข้าพเจ้าก็อดนึกชมไม่ได้เลยว่าจะมีเด็กคนใดบ้างที่เชื่อฟังบิดามารดาถ้าหากบิดามารดาไม่มีการปกครองเด็กดีเช่นนั้น

การดูแลในเรื่องอาหารกับเครื่องนุ่งห่มให้แก่ลูก ข้าพเจ้าก็เคยเห็นถนอมศรีนั่งเย็บเสื้อให้ลูก ๆ เป็นเนืองนิจ

๓ รักญาติฝ่ายสามี ถนอมศรีมีตัวคนเดียวอยู่กับสามี เท่าที่รู้จักกันมา ปรากฏว่าคงเป็นลูกและน้องสะใภ้ที่ดีของครอบครัวสังขวาสีด้วย กล่าวคือมีการทำงานร่วมกับพี่ ๆ และปรนนิบัติผู้ใหญ่ฝ่ายสามีเป็นอย่างดีในเวลาเจ็บไข้ มีความจงภักดีเสมือนมารดาบังเกิดเกล้าของตน ข้าพเจ้าเคยพบถนอมศรีเวลาหยุดไปร้านทำการค้า เพื่ออยู่เฝ้าพยาบาลผู้ใหญ่ทางบ้านที่นับถือ

๔ เพื่อนที่ดี ถนอมศรีไม่เคยเอาเปรียบเพื่อน เป็นคนรักษาคำพูด พูดตรงไปตรงมาใจคิดอย่างไรก็พูดไปอย่างนั้น ไม่มีนินทากล่าวร้ายผู้อื่น มีใจโอบอ้อมอารีรักเพื่อน เรียบร้อยทั้งมรรยาทและคำพูด เป็นผู้ที่เอาชนะศัตรูด้วยความดี เป็นคนอดทนกลั้นไว้นาน ซึ่งสมควรจะยกย่องเป็นสตรีที่ดีที่สตรีทั้งหลายจะเอาเยี่ยงอย่างได้

ในวาระสุดท้ายนี้ ถนอมศรีสหายของข้าพเจ้าได้ไปอยู่เมืองบรมสุขที่ไม่ต้องกังวลสิ่งใดในโลกอีก เป็นน้ำพระทัยของพระผู้เป็นเจ้าที่จะให้เธอได้หยุดพักหายเหนื่อยเสียที และเราทั้งหลายก็กำลังจะเดินไปอยู่กับถนอมศรีเช่นกันในอนาคต ขอพระแห่งสากลโลกจงประสาทพระพรแก่บรรดาญาติและมิตรสหาย ตลอดจนครอบครัวและบุตรผู้มีความอาลัยรักถนอมศรีจงมีความสุขความเจริญในยามระลึกถึงเธอเถิด

สุดสวาท วัชรเกียรติ

ธงชัยอันไพบูลย์ในงอน เป็นอาภรณ์แห่งรถยาน
ธุมาก็ปรากฏแก่กราน และเถลิงระเริงแสง
ราชาก็ปรากฏเป็นปิ่น นครินทรเขตแขวง
สวามีเป็นศรีสวัสดิ์แสดง ศักดิ์สง่าแก่นารี

กฤษณาสอนน้อง

บทสนทนา

เรื่อง ความประพฤติบางอย่างในสังคม

วัฒนะ สวัสดีครับ คุณระเบียบ ผมไม่ได้พบคุณเสียนาน

ระเบียบ สวัสดีค่ะ คุณวัฒนะ ดิฉันเพิ่งกลับจากต่างจังหวัด จึงยังไม่ได้ไปที่สภาวัฒนธรรมใน ๒–๓ วันนี้

ว. วันนี้ผมอยากจะสนทนากับคุณด้วยเรื่องที่เกี่ยวกับคณะกรรมการ สาขาทางความประพฤติและจรรยามารยาท

ร. เรื่องของงานที่ได้ปฏิบัติไปแล้วใช่ไหมคะ

ว. ครับ จะว่างานก็ได้แต่ที่จริงคณะกรรมการกำลังรอดูผลของงานทางปฏิบัติอยู่

ร. เรื่องอะไรละคะ

ว. เวลานี้ คณะกรรมการสาขาทางความประพฤติและจรรยามารยาทได้มอบกระจกสไลด์หลายชุดให้แก่เจ้าหน้าที่ไป เพื่อส่งเข้าฉายตามโรงภาพยนต์ต่าง ๆ ในพระนคร

ร. กระจกฉายเหล่านี้คงเตือนประชาชนให้ประพฤติตัวดีเป็นแน่ทีเดียว

ว. คุณทายถูก กระจกฉายเหล่านี้ก็ต้องเกี่ยวกับเรื่องที่จะให้ประชาชนพลเมืองร่วมมือกันรักษาระเบียบความประพฤติและวัฒนธรรมอันดีงาม

ร. คือ เตือนให้ทุกคนมีวัฒนธรรมในการเคารพต่อกฎหมายใช่ไหมคะ

ว. ไม่เพียงเท่านั้น ถ้าผู้ใดประพฤติได้ ก็นับว่าเป็นผู้มีจิตใจรักความเป็นระเบียบพร้อมกันไปเลย

ร. มีเรื่องเตือนใจว่าอย่างไรบ้างคะ

ว. เรื่องที่หนึ่ง ก็คือ เป็นภาพเตือนตาเตือนใจให้ประชาชนในเขตเทศบาลช่วยกันแต่งกายให้เรียบร้อย

ร. เช่นยังไงคะ

ว. ก็ง่าย ๆ น่ะแหละ คือเป็นภาพที่ขอร้องประชาชนอย่านุ่งเหลือแต่กางเกงชั้นในหรือผ้าขาวม้าออกมาเดินในที่สาธารณะ คือตามถนนหนทางที่เปิดเผย

ร. ความจริง ดิฉันก็เห็นคนแต่งตัวเช่นนี้ขวางตาไปมาก โดยเฉพาะในเขตเทศบาล

ว. เป็นความจริงในที่บางแห่ง แต่ชาวบ้านบางคนก็มักเผลอตัว แต่งลอยชายออกมากลางถนน

ร. บางทีอาจนึกว่าเป็นที่ใกล้บ้านก็ได้

ว. นั่นนะซิครับ สังคมเขารังเกียจละ แล้วความจริงตนเองก็ไม่มีความสบายใจ

ร. เพราะกลัวคนเห็นเหมือนกันนะคะ

ว. ครับ เพราะนึกว่าเป็นเวลาชั่วครู่ไม่ทันมีใครเห็นและจะรีบหลบกลับเข้าบ้านไป

ร. มีอีกพวกหนึ่ง คือกรรมกรไงละคะ

ว. ครับ แย่หน่อยแต่สำคัญที่นายจ้างอีกน่ะแหละ เขาควรจะช่วยกันจัดระเบียบการแต่งกายของลูกจ้างให้ดีด้วย

ร. แต่ลูกจ้างโรงงานบริษัทใหญ่ ๆ และกรรมกรขององค์การก็แต่งตัวมีระเบียบอยู่แล้ว

ว. ส่วนกรรมกรของเอกชนตรงกันข้าม มักชอบแต่งตัวตามอำเภอใจ

ร. จะมีวิธีแก้ไขได้อย่างไร

ว. เมื่อใครแต่งกายไม่เรียบร้อยเช่นนี้ พวกเราไม่ควรจะติดต่อด้วย เพราะเราถือว่าสังคมรังเกียจ การกระทำของเขาเป็นการทำลายระเบียบอันดีในที่สาธารณะ

ร. นั่นสิคะ พวกเราต้องช่วยกันหน่อย อย่าติดต่อกับคนที่แต่งกายไม่สุภาพเรียบร้อย เมื่อมนุษย์เราเป็นสัตว์เมือง ต้องรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม ไม่ว่าคนมีคนจน ก็ต้องปฏิบัติเพื่อส่วนรวม อย่าฝ่าฝืนวัฒนธรรมของชุมชน

ว. ที่นี้ยังมีอีกเรื่องหนึ่ง

ร. อะไรคะ

ว. คือ เรื่องรักษาความสะอาด

ร. แหม สำคัญมาก ดิฉันเห็นกับตาว่าเด็กนักเรียนพวกที่นั่งรถยนต์ไปหรือกลับจากโรงเรียน มักจะมีผลไม้ หรือขนมอยู่บนรถยนต์ด้วย เมื่อรับประทานแล้วก็โยนเปลือกกล้วยบ้าง เศษใบตองบ้างทิ้งลงในถนนตามชอบใจ

ว. ผมคิดว่า ผู้ปกครองนักเรียนเหล่านี้ไม่เคยอบรมบุตรหลาน ให้รักษาความสะอาดในที่สาธารณะเสียเลย

ร. ก็การ กวาดถนน รักษาความ สะอาดในที่ สาธารณะเป็น หน้าที่ของเทศบาลอยู่แล้วนี่คะ

ว. นี่แหละ มีคนไม่เข้าใจอย่างนี้อีกมาก คิดว่าการทำรกสกปรกนอกบ้านเท่าไรก็ไม่ใช่ธุระของตน เช่นนำขยะมาทิ้งตามถนน เขาหาคิดไม่ว่าการทำสกปรกนอกบ้านนั้น เขาคือคนไม่รักษาความสะอาด และไม่ใช่คนที่นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม และทรัพย์สมบัติอันเป็นสาธารณะ และการกระทำเช่นนั้นเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายด้วย

ร. ส่วนเทศบาลก็เก็บขนทำความสะอาดในท้องถนนอยู่เสมอไม่ใช่หรือคะ

ว. เทศบาลเก็บกวาดทำงานหนักอยู่มากเหมือนกัน แต่ถ้าประชาชนไม่ร่วมมือด้วยก็เก็บขนไม่หมด บ้านเมืองก็รกสกปรก ไม่เป็นที่เจริญตาเจริญใจของประชาชนนั่นเอง

ร. ดิฉันเคยเห็นผู้ใหญ่ที่นั่งรถยนต์บางคน ไม่ยอมเขี่ยเถ้าบุหรี่ออกนอกรถยนต์เสียด้วยซ้ำไป

ว. แหม ถ้านักสูบบุหรี่ปฏิบัติได้เช่นนี้ทุกคน ก็นับว่าท่านได้มีการศึกษาทางวัฒนธรรมพอเพียงทีเดียว

ร. อ้อ กระจกฉายในโรงภาพยนต์เรื่องความสะอาดนี่ว่าอย่างไรบ้างคะ

ว. สาขานี้เขียนเป็นคำกลอนว่า

จงช่วยกันรักษาความสะอาด
จะทิ้งของเรี่ยราดไม่ควรที่
เศษขยะสารพันบรรดามี
ควรทิ้งไว้ในที่จัดไว้เอย

ร. ในเรื่องทิ้งเศษผลหรือมูลฝอยลงในที่สาธารณะนี้ กฎหมายมิบทบัญญัติลงโทษไว้อย่างไรบ้างคะ

ว. ตามเทศบัญญัติของเทศบาลนครกรุงเทพ เรื่องการกำจัดมูลฝอยและสิ่งเปรอะเปื้อน พุทธศักราช ๒๔๘๗ ข้อ ๗ บัญญัติไว้ ห้ามมิให้ผู้ใด ถ่ายเท ทิ้ง หรือทำให้มีขึ้นซึ่งมูลฝอยและสิ่งเปรอะเปื้อนในถนนสาธารณะ หรือที่สาธารณะอื่นใด เป็นต้นว่า แม่น้ำ ลำคลอง ตรอก คู สระน้ำ และบ่อน้ำสาธารณะ เว้นแต่ในที่ซึ่งเจ้าพนักงานสาธารณะสุขให้จัดไว้โดยเฉพาะหรือโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานสาธารณะสุข หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น

ร. กฎหมายหรือเทศบัญญัติในเขตเทศบาลก็กล่าวไว้ชัดแจ้งดีนี่คะ ส่วนกำหนดโทษผู้ฝ่าฝืนมีเพียงไหนเล่าคะ

ว. ตามเทศบัญญัติฉบับเดียวกันนี้ ข้อ ๑๔ มีว่า ผู้ใดฝ่าฝืนเทศบัญญัตินี้มีความผิดตามพระราชบัญญัติสาธารณะสุข พุทธศักราช ๒๔๘๔ มาตรา ๖๗

ร. ดิฉันอยากทราบว่า ถ้าเราเห็นผู้ใดทำผิด จะเรียกให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับไป ผู้นั้นจะถูกปรับสักเท่าใด

ว. มาตรา ๖๗ ของพระราชบัญญัติสาธารณะสุข พุทธศักราช ๒๔๘๔ บัญญัติว่า ผู้ใดฝ่าฝืนเทศบัญญัติหรือข้อบังคับ ซึ่งได้ออกตามความในพระราช-บัญญัตินี้ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าสิบบาท

ร. อีกเรื่องหนึ่ง ที่ดิฉันคิดว่า สังคมมีความรำคาญ คือการสูบบุหรี่

ว. จริงทีเดียว ผมเกือบลืมไป สาขาทางความประพฤติและจรรยามารยาทได้ส่งคำขอร้องห้ามปรามเรื่องนี้ ฉายทางกระจกภาพยนต์เหมือนกัน

ร. ว่าอย่างไรคะ

ว. คำขอร้องมีว่า ท่านจงงดสูบบุหรี่ในโรงมหรศพ จะเป็นกุศลแก่ตัวท่านและบุคคลอื่นอย่างยิ่ง

ร. แหม ดีมาก การสูบบุหรี่ในโรงมหรศพ ดิฉันคิดว่า นักสูบบุหรี่ด้วยกันก็คงรำคาญ

ว. จริงครับ เพราะคนสูบบุหรี่จะพ่นควันตามอารมณ์โดยไม่คำนึงว่า ผู้ที่นั่งใกล้เคียงเดือดร้อนเพียงใด

ร. นักสูบบุหรี่ ไม่ว่าจะนั่งข้างหลังเราหรือนั่งข้าง ๆ หรือนั่งข้างหน้า พ่นควันก็ตลบอบอวลไปทั้งนั้น

ว. ใช่ครับ โดยเฉพาะในโรงภาพยนต์สมัยใหม่ชนิดมีเครื่องทำความเย็น ควันบุหรี่จะไม่จางหรือลอยหายไปง่ายๆ

ร. เสื้อผ้า ตลอดจนผมก็มีกลิ่นเหม็นควันบุหรี่ไปหมด

ว. เมื่อเลิกดูภาพยนต์คราวหนึ่ง ๆ คุณมิต้องเสียค่าซักฟอกเพิ่มไปด้วยหรือครับ

ร. ดิฉันคิดว่า ถ้าเราเป็นนักจามนักไอ ไปนั่งใกล้ ๆ นักดูภาพยนต์ด้วยกันเขาจะรังเกียจและรำคาญมากไหม

ว. นั่นสิครับ คนเราเห็นแก่ความสุขส่วนตัวจนเกินไป

ร. ดิฉันไปฟังซิมโฟนี่ที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์เมื่อเร็ว ๆ นี้ เห็นมรรยาทของคนฟังช่างเป็นระเบียบดีจริง

ว. เขาฟังกันโดยไม่สูบบุหรี่เลยตลอดเวลาใช่ไหมครับ

ร. ค่ะ จนถึงเวลาพัก เขาจึงได้สูบกันบ้าง

ว. คุณลืมไปกระมังครับเมื่อละครของกรมศิลปากร แสดงเรื่องต้นตระกูลไทยที่หอประชุมของกระทรวงวัฒนธรรม คนดูก็ไม่สูบบุหรี่กันเลย

ร. ทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าพยายามฝึกอบรมจิตใจให้เข้าระเบียบกับสังคม ทุกคนก็ย่อมทำได้

ว. ผมเห็นด้วย ถ้าหัดทำอะไรจนเป็นนิสสัย การงดสูบบุหรี่ในโรงมหรศพชั่วเวลาสั้น ๆ ก็คงทำได้

ร. ดิฉันขอแผ่กุศลให้แก่ท่านทั้งกสุขบุหรี่ในโรงมหรศพตั้งแต่ขณะนี้ไปด้วย

ว. ผมก็ขอให้ท่านที่เคารพความสุขของผู้อื่นจงสมบูรณ์ด้วยความสุขจนตลอดไป

ร. วันนี้ดิฉันขอยุติเพียงนี้ สวัสดี

ว. สวัสดีครับ

เอี่ยม สังขวาสี
กรรมการสาขาทางความประพฤติ และจรรยามารยาท
สำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

อย่าเยี่ยงหญิงโหด มักหึงขึ้งโกรธ วิวาทวาหา
ฤๅหย่อนอ่อนข้อ งอนง้อภรรดา โอหังตั้งหน้า ปากกล้าไม่กลัว
อย่าเยี่ยงหญิงร้าย แง่งอนห่อนอาย เล่นริกซิกหัว
หากินก็เกียจ เตรียจชายเข้าครัว ละไว้ให้ผัว กอบกิจขี้คร้าน

กฤษณาสอนน้อง.

บันทึกการสนทนาธรรม
ณ พุทธสมาคมฯ

พุทธสมาคมฯ ได้จัดให้มีการสนทนาธรรมขึ้นเนืองๆ ในตอนบ่ายวันเสาร์ บันทึกนี้จากการสนทนาเมื่อบ่ายวันเสาร์ ที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๔๙๘ ในระหว่างผู้สนทนาคือ

พระมหาแสวง
พระชาญบรรณกิจ
หลวงปริญญาโยควิบูลย์
นายบุญมี เมธางกูร
อุบาสิกา แนบ มหานีรานนท์

ถาม ๑. *โสดาบันบุคคลได้บำเพ็ญบารมีเป็นลำดับผลการปฏิบัติกลั่นกรองจิตใจมาอย่างละเอียดจนบรรลุมรรคผลแล้ว เหตุใดจึงยังยินดีในรูปนามซึ่งเห็นชัดในไตรลักษณ์ว่าเป็นสิ่งเน่าเปื่อย ใช่ตนใช่ตัว โดยปรากฏว่าโสดาบันบุคคลยังมีภรรยาสามีอยู่ ถ้าจะกล่าวว่าท่านยังละกิเลสไม่หมด ถ้าเช่นนั้นท่านยังบกพร่องในบารมีอะไรและมีบารมีอะไรสนับสนุนให้ท่านได้มาพบเห็นพระนิพพาน โปรดอธิบาย*

๒. *โสดาบันบุคคลนั้นท่านละสักกายทิษฐิได้ ก็เมื่อปรากฏว่าโสดาบันท่านยังมีกำหนัดยินดีในสักกายโดยมีภรรยาสามีอยู่ดังนี้ จะถือว่าท่านละสักกายทิษฐิได้อย่างไร*

๓. *โสดาบันบุคคลนั้นทางพระถือว่าเป็นผู้มิต้องไปตกอบายภูมิ และเมื่อปรากฏว่าโสดาบันบางท่านยังมีกิเลสสำคัญๆ อยู่ ยังมีกำหนัดยินดี ยังมีสามีภรรยาอยู่ดังนี้ ขอทราบว่ามีมรรคผลอันใดที่จะปิดอบายภูมิได้ โปรดอธิบาย เพื่อปลูกศรัทธาปสาทะให้งอกงามยิ่งขึ้น เพราะขณะนี้การเจริญวิปัสสนากำลังเป็นที่สนใจของปุถุชน*

ตอบ ที่ถามว่าพระโสดาเป็นผู้ละสักกายทิยฐิแล้ว แต่ทำไมจึงมีความยินดีและกำหนัดในรูปนามอยู่ อันที่จริงในเรื่องนี้ท่านควรจะทราบหน้าที่ของกิเลส คือกิเลสไม่ใช่มีอย่างเดียว แต่มีถึง ๑๐ อย่างด้วยกัน ฉะนั้นกิเลสแต่ละอันก็มีหน้าที่คนละอย่างไม่ใช่กิเลสอย่างหนึ่งจะทำหน้าที่ทั่วถึงไปหมด ฉะนั้นมิจฉาทิยฐิเป็นกิเลสชนิดหนึ่งที่ทำความเข้าใจผิดจากสิ่งที่เป็นจริงอยู่อย่างไร ก็ทำให้เกิดความเข้าใจผิดอยู่นั่นเท่านั้นเองระหว่างโลภะ ตัณหา ความยินดีในกามคุณมีรูปรสกลิ่นเสียงเป็นต้นไม่ใช่ความเห็นผิดเป็นความเห็นชอบ เป็นความชอบความรักซึ่งอารมณ์เหล่านั้นนำมาซึ่งความสุข และสภาวะของตัณหาย่อมนำมาซึ่งความสุขหรือ เห็นว่าสิ่งนั้นจะให้ความสุขแก่ตน กิเลสอย่างนี้ก็ปรารถนาในสิ่งนั้น

ส่วนโสดามีหน้าที่ในชั้นแรก ชำระความเห็นผิด ซึ่งเห็นผิดว่าสิ่งนี้เป็นของไม่เที่ยงและเห็นไปเข้าใจไปว่าเป็นของเที่ยง ส่วนความดีหรือไม่ดีนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่งต่างหาก เป็นแต่เพียงว่าสิ่งนี้ไม่เที่ยงเท่านั้น ให้รู้ให้เข้าใจเท่านั้น สิ่งที่ไม่เที่ยงอาจจะดีก็ได้ ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ไม่เที่ยงแล้วจะไม่ดีเสมอไป สิ่งใดที่ไม่ดีแต่สิ่งนั้นอาจทำความสุขให้แก่เราได้ นี่อีกเรื่องหนึ่งต่างหาก เหมือนอาหาร อาหารบางอย่างไม่ดี ให้โทษแต่ว่าเมื่อกินแล้วอร่อย นี่คนละอย่างกัน ฉะนั้นความที่ยังติดอยู่ในกามคุณนี้เป็นหน้าที่กิเลสของโลภะ ก็ไม่ได้ในขีดคั่นของธรรมะ ในการปฏิบัติของธรรมะ **ท่านไม่ได้บอกว่าโสดาละโลภะได้ เป็นแต่เพียงละความเห็นผิดได้** ทีนี้ เมื่อกลับมาเห็นถูกแล้ว แต่ส่วนสภาวะนั้นยังมีความต้องการอยู่ เพราะว่าความสุขใคร ๆ ยังอยากได้อยู่ ยังไม่สามารถจะละได้ฉะนั้นโสดาก็ยังทำอยู่ ยังต้องการใช้อยู่ ของบางอย่างแปลกเหมือนกันรู้ว่าไม่ถาวรทำมาจากที่ใดที่หนึ่งก็ตาม ใช้ประเดี๋ยวเดียวหมดแล้ว แต่รูปร่างสวยงามเหลือเกินและราคาก็ถูกน่าใช้ ซึ่งทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นของไม่ดี แต่ก็อดซื้อมาใช้ไม่ได้ เรารู้ว่าสิ่งนั้นไม่ดีเหมือนกัน แต่ก็ยังชอบใจ ก็อดซื้อสิ่งนั้นมาใช้ไม่ได้ ดังนี้

ส่วนมิจฉาทิยฐิละได้ ทำให้รู้ว่า อ้อ สิ่งนี้ไม่ใช่ของดีเท่านั้นเอง คือไม่ให้ใครมาหลอกเราได้เท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นความเห็นชอบอันหนึ่งไม่ใช่จะถึงกับมาทำลาย

ความรักให้หมดไปได้ เป็นแต่เพียงทำลายความเห็นผิดเข้าใจผิดให้หมดไปเท่านั้น ฉะนั้น ในระหว่างอารมณ์ของวิปัสสนากับอารมณ์ธรรมดา เช่นพระอรหันต์ทำไมท่านไม่ทราบหรือว่าการรับประทานอาหารเป็นความทุกข์ แต่ท่านก็ยังต้องรับประทานอยู่ ทำไมจะต้องปฏิบัติสังขาร การปฏิบัติสังขารเป็นความสุขหรือความทุกข์ ท่านทราบดีแล้วว่าเป็นความทุกข์ แต่ท่านก็ยังต้องทำอยู่ แต่ว่าที่พระอรหันต์ทำนั้นไม่ใช่ทำด้วยอำนาจโลภะเข้าไปเจือเพราะว่าละได้เด็ดขาดแล้ว แต่พระโสดาทำไปด้วยอาศัยโลภะยังมีอยู่ ก็เป็นธรรมดาที่นี้ โสดาเห็นอนิจจังทุกขังอนัตตาแล้ว ทำไมยังยินดีในกามอยู่ เวลาที่เห็นอนิจจังทุกขังอนัตตาไม่ยินดีเลยในขณะนั้น อะไรที่ทำให้ท่านได้พบนิพพานก็เพราะเหตุว่าปัญญาบารมี ทำความเพียรจึงได้พบ เหมือนอย่างเราต้องการเห็นอะไร แต่เราไม่ดูสิ่งนั้น สิ่งนั้นมีอยู่ แต่เราไม่ดูก็ย่อมไม่เห็นเท่านั้น ที่โสดาเห็นญาณก็เพราะเข้าไปปฏิบัติ เข้าไปดู เข้าไปพิสูจน์ความจริง จึงได้เห็น บารมีนั้นเป็นเพราะเหตุนี้ ที่นี้อะไรขัดขวางไม่ให้กิเลสเข้าไปอันนี้เป็นข้อปฏิบัติ คือกำลังของกิเลสจะฟันให้ขาดทีเดียวไม่ได้ โดยเหตุนี้จึงต้องมีการละเป็นคั่น ๆ ไป เหมือนต้นไม้มีอยู่กี่กิ่งก็ตาม สมมุติว่ามี ๕ กิ่ง ก็ต้องค่อยตัดฟันไปทีละกิ่งเช่นนี้เป็นต้น

หลวงปริญญาฯ: เพิ่มเติมอุบาสิกาแนบ ว่า ขอเพิ่มเติมในเรื่องที่ว่าทำไมสำเร็จโสดาแล้วกิเลสจึงไม่ขาดหมด จะเปรียบกิเลสก็เหมือนต้นไม้ต้นหนึ่งที่จะฟาดฟันให้ขาดไป แต่ฟันทีเดียวต้นไม้ขาดไปหน่อย ขาดไม่หมด ก็ต้องฟันซ้ำอีก เพราะฉะนั้นสมมติว่า ขวานฟันต้นไม้ต้นนั้น ๔ ครั้งจึงจะขาดหมด นี่เป็นการเปรียบเทียบ คือว่า โสดาเห็นอนัตตาแล้วก็จริงแต่ว่านี่เห็นไม่ได้เห็นอย่างสมบูรณ์ คือโสดาละทิฏฐิได้ แต่มานะเรา ตัณหาเรายังอยู่ ยังหาละได้ไม่ ทิฏฐิเราคือมีความเห็นว่ามีเราอยู่ในขันธ์ ๕ มีขันธ์ ๕ อยู่ในเราหรือขันธ์ ๕ เป็นเรานั้น แต่ว่ายังอดที่จะเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นไม่ได้ เพราะมานะยังไม่ขาด แต่ยังมีความปรารถนาที่จะบรรลุภูมิที่สูงขึ้นไป ตัณหาเราจึงมีอยู่ด้วย ถ้าหากว่าจะเปรียบเทียบอย่างนี้ก็ได้ คือท่านเห็นเครื่องลายคราม เครื่องนั้นสวยงาม คือโสดายังละศุภสัญญาไม่ได้ ยังเห็นสวยงามอยู่เหมือนกัน แต่ก็ทราบดีว่าเครื่องลายครามนั้นไม่เที่ยงจะต้องแตกไปอะไรไป แต่ก็ยังอดเล่นไม่ได้อยู่นั่นเอง ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ไม่รู้ว่ามันจะไม่แตก

ถาม ๑. *กรรมตามคนเราได้ด้วยวิธีใด*

๒. *คนเราถึงที่แล้วตายจริงหรือไม่*

ตอบ (ครูบุญมี): ความจริงเรื่องนี้พูดหลายครั้งแล้ว แต่บางท่านอาจไม่ได้มา คือต้องเพ่งเล็งเสียก่อนว่า กรรมนั้นคืออะไร ตามหลักที่พระพุทธเจ้าสอนเรื่อง**กรรมหมายถึงตัวเจตนา** คือในขณะที่เราเกิดอารมณ์ขึ้น ไม่ใช่ว่าจะเกิดอารมณ์ขึ้นทุกครั้งนั้นมีเจตนาประกอบเพราะว่าไม่มีเจตนาเข้าประกอบแล้ว เราจะได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น หรือได้ลิ้นรส ได้คิดนึกอะไรไม่ได้เลย ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าทุกครั้งที่มีอารมณ์ขึ้น ไม่ว่าตาหูจมูกลิ้นกายใจทุกครั้งมีเจตนาเข้าร่วมแล้ว เพราะฉะนั้นมีมากท่านที่เข้าใจว่ากรรมต้องไปคิดโกรธคิดฆ่าอะไร จึงต้องเป็นกรรมนั้น ความจริงเกิดขึ้นทุกขณะที่เกิดอารมณ์จะเป็นยินดียินร้าย หรือไม่ก็ตาม คือหมายความว่าขณะต่าง ๆ ที่เราตื่นอยู่ เรามีอารมณ์อะไร เช่นเห็นแล้วเกิดยินดีขึ้นเป็นต้น หรือเห็นอะไรไม่ชอบใจเป็นต้น เพราะฉะนั้นกรรมก็คือว่าการที่เราเกิดอารมณ์ขึ้น และการเกิดอารมณ์ขึ้นนั้นทุกครั้งย่อมมีเจตนาเข้าประกอบ และเจตนาตัวนี้เองที่พระพุทธเจ้าสอนให้เข้าใจว่าตัวนี้แหละเป็นตัวกรรม ทีนี้อารมณ์ที่เกิดขึ้นทุกอารมณ์ย่อมมีเจตนาเข้าประกอบด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งหลับไป เรามีกรรมอยู่ตลอด ตั้งแต่ตื่นจนหลับเหมือนกัน หมายความว่ากรรมนี้ประทับอยู่ในจิตใจตลอดในเวลาที่รู้อารมณ์ขึ้น ทีนี้ เมื่อเกิดอารมณ์ขึ้นเช่นนี้แล้วก็จะเห็นได้ว่าจะมีกำลังอย่างหนึ่งซึ่งประทับเอาไว้ในจิตใจ กรรมนี้ก็ไม่ได้ไปอยู่ที่ไหน เหมือนอย่างคนสมัยเก่าที่ว่าใครต่อใครมาจดเอาไว้นั้นหามิได้ ซึ่งความจริงตามหลักฐานเพราะว่าเกิดอารมณ์ทุกครั้งย่อมประทับเจตนาไว้ในจิตใจ เหมือนอย่างเราอ่านหนังสือ ก. ข. เพราะว่าได้เคยอ่านออก ก็ได้ประทับไว้ในจิตใจ เกิดกำลังกรรมก็เหมือนกันเก็บประทับไว้ตั้งแต่เช้าจนนอนในจิตใจนั้น ทีนี้ เมื่อได้กล่าวว่าประทับไว้ในจิตใจอย่างไรแล้ว ก็จะกล่าวถึงวิธีที่ว่ากรรมนี้ตามมาสนองได้อย่างไร โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประการ

คือ ๑. กำลังของเจตนาที่ประทับไว้ในจิตใจให้ผลในชาตินี้ และอีกทางหนึ่ง กำลังของกรรมคือเจตนานี้ประทับลงไว้ในจิตใจแล้ว แต่ว่าให้ผลในชาติหน้า สำหรับข้อแรกอธิบายง่าย สำหรับข้อที่ ๒ จะต้องเข้าใจว่าเกิดชาติหน้าได้อย่างไร จึงขออธิบายเพียงหยาบ ๆ ถ้าหากสนใจปรากฏการณ์ธรรมชาติที่น่าพิศวง วันเสาร์หน้า พอดีพูดเรื่องนี้ คือเรื่องตายเกิด สำหรับข้อที่ว่ากรรมยังจะยุ้นไปแสดงผลของมันให้ผู้กระทำในชาตินี้เห็นง่าย เช่นเป็นต้นว่ามีคู่รักคู่หนึ่ง รักกันมากเหลือเกิน ใจจดจ่ออยู่ต่อกันทั้งคู่ เช่นนี้แล้ว ถ้ามีกำลังมาก ๆ กำลังของกรรมนี้ก็ประทับลงมาก ถ้าถือว่ากรรมคือการกระทำหรือกรรมคือตัวเจตนาแล้ว ตัวเจตนามองไม่เห็นก็จริง แต่มีอำนาจ มีกำลังสามารถแสดงอำนาจของมันได้ อย่างคู่รักที่ว่านี้เป็นต้น ถ้าหากคู่รัก ๒ คนที่ว่านี้ต้องถูกพรากจากกันออกไปเมื่อใดแล้ว ท่านก็จะได้เห็นกำลังของกรรมของคู่รักนี้จริงจังยิ่งขึ้นเพราะว่าเขาจะเผ้านึกถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเขาทั้งสองที่ได้ผ่านมาแล้ว เก็บขึ้นมาคิดคำนึงใหม่ เพราะว่าการประทับในเรื่องรักใคร่ของคู่นี้ได้เคยประทับไว้แล้ว ทีนี้เมื่อถูกพรากจากกันก็จะยกเอากรรมที่เคยประทับไว้เหล่านั้นขึ้นมา และทำให้ได้รับความเศร้าโศรกเสียใจ อกุศลกรรมก็เกิดขึ้น บางคนก็ถึงหลายเดือนหลายปีหรือตลอดชีวิตก็มี ฉะนั้นจะเห็นได้ว่ากำลังของกรรมยังจะยุ้นเกิดขึ้นแสดงผลในชาตินี้ง่าย เพื่อให้ท่านเห็นว่ากำลังของกรรมก็คือการประทับเจตนาทุกวันนี้ไม่ว่ากายวาจาใจแล้วผลของมันออกมา เมื่อเวลารับผลทุกครั้ง กรรมเก่าต้องเข้ามาร่วมด้วยทุกครั้งไป หมายความว่าในขณะที่เกิดมีความทุกข์ก็ดี ความสุขก็ดี คนโดยมากเข้าใจว่าทุกข์หรือสุขเราทำได้เดี๋ยวนั้น แต่ว่ายากพิสูจน์นั้นพิสูจน์ได้ง่ายดายที่สุดที่จะพิสูจน์ว่า ที่ทุกข์หรือสุขเดี๋ยวนั้น มีอดีตเข้าปะปนอยู่ มิใช่เดี๋ยวนั้น เช่นเรื่องคู่รักที่จากกันไปอย่างเมื่อกี้นี้เป็นต้น คืออดีตกรรมต้องเข้าผสม

ทีนี้ สำหรับกรรมที่จะแสดงผลในชาติหน้า บุคคลที่กระทำกรรมแล้วไปแสดงผลในชาติหน้าเป็นการเข้าใจยาก เพราะว่าจะต้องมีความเข้าใจว่าไปเกิดชาติหน้าได้อย่างไรเสียก่อนแล้วจึงจะเข้าใจว่ากรรมไปสนองได้อย่างไร ถ้าจะว่าเดี๋ยวนี้ก็จะยืดยาว

เหลือเกิน จะกล่าวสั้น ๆ ว่าเมื่อประทับลงไว้ซึ่งกรรมเหล่านั้นในจิตใจแล้ว กำลังพลังของกรรมไม่สูญหายไปไหน เหมือนแสงอาทิตย์ซึ่งส่งแสงยังพื้นโลกและให้พลังงานแก่ชาวโลก เราก็ได้รับพลังงานจากพระอาทิตย์ แต่พลังงานนั้นไม่อาจสัมผัสได้ แต่มันก็สามารถเก็บเข้าไว้ในตัวเราหรือตามต้นไม้ต่าง ๆ ได้ ทั้ง ๆ ที่มองไม่เห็น แต่เราก็ได้กำลังงานของพระอาทิตย์มาใช้ให้เกิดกำลังงานแก่เราเช่นนี้เป็นต้น โดยนัยเดียวกันนี้ กำลังของเจตนาที่ประทับไว้ในจิตใจก็เช่นเดียวกัน เมื่อประทับแล้วทุกครั้งกำลังของเจตนานี้มีกำลังอำนาจที่สามารถสืบต่อไปยังภพใหม่ชาติใหม่ได้ เพราะกำลังของกรรมจะส่งให้ไปปฏิสนธิและในขณะนั้นก็กรรมร่วมอยู่ด้วย และกรรมนี้จะสร้างรูปขึ้นมาใหม่ในภพใหม่ สำหรับข้อนี้ผมคิดว่าอธิบายยืดยาวจะเสียเวลามาก เพราะจะต้องเข้าใจว่าในขณะที่ตายแล้วไปเกิดได้อย่างไรเสียก่อน

ถาม ที่พระเทศน์ว่าคนเราฆ่าสัตว์ชาติหน้าอายุจะสั้น โปรดอธิบายว่าเพราะอย่างไรจึงเป็นเหตุให้อายุสั้น

ตอบ (ครูบุญมี) : ตามธรรมดาเมื่อเกิดอารมณ์ขึ้น มีเจตนาแล้ว และเจตนานั้นคือกรรม และกรรมที่ว่านี้ย่อมประทับเป็นรอยพิมพ์ใจคือเก็บไว้ในจิตใจ ทีนี้ปัญหาที่ถามเมื่อกี้นั้นเหตุผลอย่างไรจึงเป็นเหตุให้อายุสั้น เมื่อกี้นี้ได้กล่าวแล้วว่า เจตนาจะต้องเกิดขึ้นจากอารมณ์ ในขณะที่มีการฆ่าสัตว์ขึ้น ตั้งแต่ก่อนการฆ่าสัตว์จนถึงฆ่าสัตว์ได้สำเร็จลง เจตนาในการทำลายชีวิตสัตว์มีอยู่แล้ว เช่นเป็นต้นว่าก่อนที่จะฆ่าก็ต้องคิดฆ่าเสียก่อน มโนทวารก็เกิดแล้ว คือคิดจะฆ่าและคิดนี้จิตเกิดดับไม่รู้เท่าไร ในขณะนั้นต่อจากนั้นจะต้องหยิบอาวุธที่จะฆ่า ต่อมาจะต้องจับสัตว์มา ติดต่อมาเป็นลำดับจนถึงฆ่าลงไป ทีนี้ ถ้าเจตนาของผู้ฆ่า ว่ามีเจตนาอย่างไรบ้าง เจตนาสำคัญอย่างหนึ่งก็คือว่าให้สัตว์นี้อายุสั้น เพราะว่าถ้าปล่อยไปจะไม่ตาย เจตนาต้องการจะให้สัตว์อายุสั้น เจตนานี้ก็ประทับลงไว้ในจิตใจแล้ว ด้วยเหตุนี้เมื่อบุคคลทำกรรมเช่นนี้หลาย ๆ ครั้ง เรื่อย ๆ ไป กำลังพลังของกรรมก็ประทับไว้ เมื่อไปปฏิสนธิเกิดใหม่ กำลังของกรรมนี้ก็เกิด

ใหม่ เมื่อเกิดแล้วอายุก็จะสั้น เพราะกำลังของกรรมที่เกิดขึ้นมาใหม่ย่อมไม่เปลี่ยน และกำลังของกรรมที่ประทับไว้ก็จะทำให้อายุสั้น และยิ่งกว่านั้น บุคคลผู้นั้นก็จะเจ็บป่วยออดแอดอยู่ตลอดเวลา ถ้าใครก็ตาม เจ็บป่วยอยู่เรื่อย ๆ ไม่หยุดหย่อน นี่แสดงว่าเบียดเบียนสัตว์อย่างมาก

และขอเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยว่า การดื่มสุราก็เหมือนกัน ก่อนที่จะดื่มสุรา รู้แล้วว่าสุราทำให้สติขาด เมื่อสติขาด จิตใจก็ไม่บริบูรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ยังขืนดื่มลงไป เจตนาที่มีอยู่คืออะไร คือปรารถนาไม่ต้องการสติ เวลาดื่มเข้าไป สติไม่มี ก็รู้อยู่ และดื่มเรื่อยไปอย่างมากมาย เมื่อเวลาไปปฏิสนธิ กำลังของกรรมนี้ก็แสดงผลออก คือผู้นั้นจิตใจไม่เต็มบาทหรืออาจจะเป็นบ้า หรือถ้าหากว่าในขณะปฏิสนธิกรรมที่มีประคับประคองจนเติบโตขึ้นมา แต่กำลังของกรรมซึ่งเป็นเหตุให้ขาดสติแต่ชาติก่อนส่งผลให้มีกำลังแรงก็เลยกลายเป็นบ้าได้ดังนี้เป็นต้น หรืออย่างบุคคลที่ทำบุญ ไม่ต้องการจะให้คนอื่นอดอยาก ตัวเองก็ย่อมได้บุญสมปรารถนา แต่จะได้มากหรือน้อยแค่ไหนเพียงไรก็แล้วแต่กำลังเจตนานั้นมากหรือน้อย

(สำหรับองคคุณของโสดาบันนั้นมี ๕ ประการ ดังนี้) จากมหาแสวง (ประธาน)

๑. มั่นในพระพุทธ ๒. มั่นในพระธรรม

๓. มั่นในพระสงฆ์ ๔. มั่นในศีล ๕

๕. ไม่อุทิศก่อศาสดาอื่นอีกต่อไป (การมั่นต้องมั่นจริง ๆ)

ถาม : *ฆ่าคนตายสัก ๑๐ คนโดยไม่เจตนาจะเป็นกรรมหรือไม่ ทางกฎหมายมีโทษ และจะต้องได้รับผลของกรรมจากการกระทำนั้น คนที่บังเอิญไปฆ่าเขาอย่างไร ๆ ก็คงมีความรู้สึกประทับอยู่ในจิตใจคือมีความเศร้าเสียใจ นั้นเป็นกรรมได้หรือไม่*

ตอบ (พระชาญ) ยังนึกไม่ออกว่าทำอย่างไรจึงจะฆ่าคนตายได้ตั้ง ๑๐ คน โดยไม่ได้ตั้งใจ อย่างไรก็ตามการฆ่าสัตว์ที่จะเป็นบาปกรรมนั้นจะต้องเข้าหลัก ๕ ประการ คือ ทำสิ่งมีชีวิตให้ตกไป รู้ว่าสัตว์มีชีวิตและตั้งใจประหารสัตว์ให้ตาย สัตว์นั้นตายด้วยการกระทำของเรา ส่วนการฆ่าคน ๑๐ คนนั้นความเศร้าเสียใจย่อมมีแน่ แต่อาจไม่แรงถึงขนาดครบองค์ ๕ ก็ได้ ถ้าไม่ได้ตั้งใจจริง ๆ แต่การเสียใจ ผลของการเสีย

ใจนั้นย่อมเป็นผลของกรรม ที่เนื่องมาจากการฆ่าเขานั่นเอง และการฆ่าเขาย่อมเห็นแล้วว่ามีเสียใจเกิดขึ้น ดังนั้นผลของกรรมก็ย่อมมี แต่ก็อาจจะเบากว่าก็ได้

ครูบุญมี ตามหลักกฎหมายถือว่าการกระทำใด ๆ ถ้าประกอบด้วยเจตนาแล้วเจตนานั้น ถ้าหากว่ามีกำลังแรง ทางกฎหมายก็ลงโทษมาก ถ้าหากกระทำโดยไม่มีเจตนา แม้การกระทำนั้นจะเกิดความผิดขึ้น กำลังของเจตนาที่มีนั้น ศาลก็อาจจะลดหย่อนผ่อนโทษให้ ที่นี้ เจตนาตามหลักกฎหมายกับเจตนาตามหลักของสภาวะธรรมไม่เหมือนกัน ตามหลักกฎหมายนั้นศาลตัดสินไปตามหลักซึ่งกฎหมายได้วางไว้ให้เหมาะแก่สังคม แต่ส่วนหลักสภาวะนั้นเป็นไปตามธรรมชาติ จึงไม่เหมือนกัน เป็นต้นว่าเรามาพุทธสมาคม จะเห็นว่าไม่ได้ตั้งใจมาเลย เดินเรื่อยเปื่อยมาแล้วก็เลยเข้ามาที่นี่ ตามหลักสภาวะพูดอย่างนั้นไม่ได้ คือทุกอารมณ์ทุกอย่างก้าว จิตเกิดดับ ๆ นับไม่ถ้วนเจตนาต้องประกอบทุกครั้ง ด้วยเหตุนี้เองการที่ว่าไม่ได้เจตนาจะฆ่าคน ๑๐ คนนั้น อาจจะเป็นได้เหมือนกันเช่นขับรถยนต์เข้าไปในหมู่คน คนตายโดยไม่ได้ตั้งใจเลย แต่ขับรถยนต์เข้าไปนั้น เจตนามีแล้ว แต่ไม่ครบองค์ของการฆ่า เพราะเจตนาตามหลักธรรมนั้นมีเจตนาร่วมกัน การที่เราเกิดอารมณ์ขึ้นย่อมละเอียดกว่าหลักกฎหมายที่ตั้งขึ้นให้เหมาะแก่การปกครอง ฉะนั้นเจตนาจะไม่ฆ่าคนอย่างยิงปืนไปเพื่อให้ฆ่าคนตายกับยิงปืนไปที่นกและพลาดไปโดนคนตายอย่างนี้เป็นต้น ฉะนั้นจึงต้องดูเจตนาอย่าให้เหมือนกันกับหลักของสภาวะได้

หลวงปริญญา ขอเพิ่มเติมตามตัวอย่างที่ครูบุญมีกล่าว ในเรื่องรถวิ่งชนคนตายโดยมากเกี่ยวกับรถแข่ง ก่อนที่จะเป็นกรรมหรือไม่นั้น ความจริงในเรื่องจะเสวยผลของกรรมนั้นไม่ใช่คนอื่นวินิจฉัย ตัวเราเองเป็นโจทก์ ตัวเราเองเป็นจำเลย และตัวเราเองเป็นผู้รับผล เป็นทั้งผู้พิพากษา โจทก์และจำเลย ฉะนั้นที่ว่าจะเป็นกรรมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับตัวเรา แต่ว่าการที่จะวินิจฉัยนี้ไม่ใช่ว่าเรามาวินิจฉัยเอาตามใจชอบ เพราะว่าเวลาคนใกล้จะตายนั้นไม่สามารถบังคับจิตใจของตนเองได้ ความรู้สึกนึกคิดอยู่ลึก จิตใต้สำนึกและยังลึกลงไปอีกถึงจิตที่ไม่สำนึก ในที่นั้นจะวินิจฉัยว่าเราจะได้รับผลอย่างไรถ้าหากพระอรหันต์เช่นพระจักขุปาละเถระ ที่ท่านเดินจงกรมไปและไม่เห็นทางตาท่านบอด

เหยียบตัวแมลงตายไปเป็นอันมาก ก็หาเป็นกรรมอะไรไม่ เพราะว่าอุปาทานก็หมดความรู้สึกในเรื่องตัวตนก็ไม่มีแล้ว ฉะนั้นท่านก็ไม่มีอะไรที่จะวินิจฉัยว่าเป็นผู้เหยียบหรือทำปาณาติบาต แต่อย่างคนที่เป็นปุถุชนนั้น แม้ว่าภายนอกจะรู้สึกว่าไม่เจตนา แต่ว่าจิตลึก ๆ ซึ่งไม่รู้สึกนี้อาจปรากฏขึ้นในความฝัน ทำให้ทราบว่าหวาดเสียวเพราะเหตุว่ายังมีอุปาทานและตัวเราเองอยู่เป็นตัวเป็นตนนั่นเอง ตราบใดความยึดถือตัวตนยังมีอยู่ ตราบนั้นทำอะไรก็เป็นกรรม ส่วนหนักเบาก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง อย่างรถวิ่งชนคนโดยไม่เจตนาก็อาจเป็นประเภทกรรมเล็กน้อยซึ่งอาจให้ผลได้

ถาม: *ตามที่ว่านักปราชญ์ชาวตะวันตกผู้หนึ่งกล่าวว่าคนเราตายไปทุก ๆ ๑๐ วินาทีนั้น ข้อนี้ขัดกับหลักของกรรมหรือไม่*

ตอบ (หลวงปริญญา) ก็ไม่ทราบว่าเป็นใครและไม่รู้ว่าเอาเครื่องอะไรไปวัดที่ว่าตายไปทุก ๑๐ วินาที แต่เข้าใจว่าเรื่องนี้คงจะเกี่ยวกับการค้นคว้าในเรื่องเซลล์อย่างคนเจ้าโทสะก็เผาอยู่ตลอดเวลา ก็มักจะมีโรคหัวใจบ้าง โรคสมองเสื่อมบ้างอย่างนี้ก็เรียกว่าเซลล์ที่เกิดขึ้นเป็นเซลล์พิการ ก็ตายไป ส่วนคนที่เมตตากรุณาหน้าตาก็ผ่องใสอารมณ์ชุ่มชื่น ก็เป็นเซลล์สุขภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ ฉะนั้นการเกิดตายก็เป็นเรื่องของกรรมนั่นเอง คือ มโนกรรม การคิดก็เป็นมโนกรรมและร่างกายก็เป็นไปตามนั้นเหมือนกันแต่ว่าไม่ได้เป็นไปทั้งหมด เพราะขึ้นอยู่กับจิตเดิมด้วย ที่จิตเดิมมีอย่างไรก็แปรปรวนไปได้ในเขตอันจำกัด สรุปความก็คือว่าการเกิดขึ้นของเซลล์นั้นเองหนีจากกรรมไม่พ้น

ถาม *ตามที่กล่าวว่าคนหนึ่งถูกอีกคนหนึ่งฆ่าตาย ก็เพราะคนที่ถูกฆ่าตายเคยฆ่าเขามาแต่ชาติก่อน ชาตินี้จึงถูกกรรมตามสนอง ดังนี้มีเรื่องราวเกี่ยวกับกรรมอย่างไรโปรดอธิบาย*

ตอบ คำถามนี้หมายถึงว่าคนที่ถูกฆ่าตายเคยไปฆ่าเขามาก่อน แต่ไม่หมายถึงฆ่าสัตว์แล้วสัตว์จะต้องมาฆ่าเรา หรือสมมติว่าฆ่าคนก็ได้ ก็ไม่ได้หมายความว่าคนนั้นจะต้องกลับมาฆ่าเราอีก คือต้องแล้วแต่เจตนาด้วย แต่ถ้าหากเป็นไปด้วยเจตนาอันมีกำลังแรงกล้า เป็นต้นนาย ก. มีเจตนาจะฆ่า นาย ข. มีความพยาบาทคาดหมายและ

พยายามฆ่าจนได้ นาย ก. ก็เหมือนกันพยายามมาดหมายจะฆ่านาย ข. ทั้งนี้ก็ต้องเป็นไปด้วยกำลังแรงแห่งเจตนาของนาย ก. และนาย ข. จะสืบต่อไป เพราะว่าเจตนาของกรรมอันนี้เมื่อเวลาถูกฆ่าตายแล้ว จิตนั้นก็จะผูกพันอยู่ ถ้ามีโอกาสเจอกันชาติหน้าก็จะเข้าเล่นงานกันทีเดียว อันนี้พระพุทธเจ้าสอนให้ละพยาบาท ละการจองเวร เสียเวรนั้นจะได้ระงับไป อย่างต่างประเทศตระกูล ๒ ตระกูลโกรธกัน พวกต้นตระกูลโกรธกันแล้วลูกหลานก็จองเวรฆ่ากันเรื่อยไป ถ้าหากมีกำลังของเจตนาเช่นนี้แล้วผลนั้นก็เกิดได้ แต่ว่าถ้าฆ่าเฉย ๆ เช่นฆ่าสัตว์ไป สมมติว่าทำประมงวันหนึ่งไม่รู้กี่หมื่นกี่แสน เกิดอีกไม่รู้เท่าไรจึงจะถูกสัตว์นั้นมาฆ่าตอบได้หมด ทั้งนี้จึงต้องดูกำลังเจตนาเป็นสำคัญ

ถาม : ผู้ฆ่าตัวเองตายเป็นบาปหรือไม่ เมื่อเกิดชาติหน้าอายุจะสั้นหรือไม่

ตอบ : ฆ่าตัวเองไม่เป็นบาป แต่ในการฆ่านี้ บาปนั้นไม่ได้เกิดจากการฆ่า แต่เกิดจากโทสะอีกชั้นหนึ่งต่างหาก เพราะว่าก่อนจะฆ่าตัวตาย ผู้นั้นต้องมีโทสะคือได้รับความเสียใจอย่างใดอย่างหนึ่งมาแล้ว จึงได้บังคับให้กระทำการฆ่านั้นไม่ใช่บาปผลที่เกิดเป็นบาปก็คือโทสะ อันไปสู่อบายได้ ส่วนเกิดชาติหน้าอายุจะสั้นหรือไม่ ความรู้สึกนิยมในการฆ่าตัวเองว่าเป็นผลดี ถ้าเกิดไปชาติหน้าก็ฆ่าตัวเองอีกได้

ถาม : *ในเรื่องการตายเกิดหรือตายศูนย์ จะมีจริงหรือไม่นั้น อยากทราบว่าปุถุชนจะสามารถรู้เรื่องตายแล้วเกิดโดยตลอดหรือไม่ หรือจะรู้ได้เฉพาะผู้ตรัสรู้ต้องได้ญาณพิเศษเท่านั้น*

ตอบ : เรื่องตายแล้วเกิดชาติก่อนเป็นอะไรมา แล้วมาเกิดชาตินี้ บางคนไม่สามารถรู้ได้แต่ปุถุชนบางคนก็อาจรู้ได้ การที่จะให้รู้ต้องมีเหตุประกอบ คือถ้าบุคคลนั้นได้ทำเหตุพร้อมสมบูรณ์แล้ว บุคคลนั้นก็สามารถจะรู้ได้เหมือนกัน ทำอย่างไรจึงจะรู้ได้เช่นชาติก่อนเราเคยเกิดมาหรือเปล่า หรือชาติหน้าจะเกิดอีกหรือไม่ แต่เพียงให้รู้สึกว่าจะต้องเกิดหรือไม่เท่านั้น อย่างนี้รู้ได้ด้วยการศึกษา รู้ในเหตุผลต่าง ๆ กันคือจะต้องรู้เสียก่อนว่าการเกิดมาเกิดด้วยเหตุอะไร ถ้ารู้ว่าการเกิดนี้เกิดด้วยเหตุอะไรเท่านั้น และเหตุนั้นมีหรือไม่อย่างไร อย่างนี้รู้ได้ทันทีว่าจะเกิดต่อไปอีกหรือไม่ เพราะ

เหตุนั้นยังมีอยู่ ถ้าเหตุนั้นไม่มีแล้ว ความเกิดด้วยสิ้นเหตุนั้นถ้ารู้อย่างนี้แล้วแน่นอน เหลือเกินว่าจะรู้ได้ว่าชาติก่อนเรามีเหตุอย่างนั้น จึงได้เกิดมา ถ้าเหตุอย่างนั้นไม่มี ชาตินี้เราไม่เกิด ที่นี้ ชาติหน้าต่อไป เหตุที่จะทำให้เกิดอย่างนั้นในชาตินี้เรามีหรือไม่ เรายังไม่ละ ยังมีอยู่ ชาติหน้าแน่นอน ต้องเกิด แต่จะให้รู้ว่าชาติก่อนเกิดเป็นอะไรมาแล้ว มาเกิดอย่างนี้ ต่อไปจะเกิดเป็นอะไร ต้องเป็นญาณพิเศษซึ่งทำสมาธิถึงขั้นญาณมีเป็นญาณพิเศษ ทำให้ระลึกชาติได้ เห็นได้รู้ได้จนกระทั่งรู้ว่าเคยเกิดเป็นลูกใครมา รูปร่างหน้าตาอย่างไร (อุบาสิกาแนบตอบ)

หลวงปริญญา • เรื่องที่ปุถุชนรู้ว่าชาติก่อนชาติหน้าเป็นอะไร ๆ นั้น มีตัวอย่างของบุคคลที่ระลึกชาติได้มาก อย่างเช่นรายหนึ่งชื่อนายเดวิส ชาวออสเตรเลีย ระลึกชาติได้แต่เมื่อพูดได้ ก็เล่าให้ญาติพี่น้องฟังทีเดียวว่าชาติก่อนมีเรื่องราวเป็นมาอย่างไรทั้ง ๆ ในที่นั้นไม่มีใครรู้เรื่องพุทธศาสนาเลย และไม่มีใครนึกถึงชาติก่อนชาติหน้าเลย เวลานี้เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประทีปแห่งพุทธธรรมที่ประเทศพม่า ส่วนที่ว่าชาติหน้าจะเป็นอะไรนั้น ก็มีเรื่องแต่ครั้งพุทธกาลว่าวังคีสะพราหมณ์ ในชั้นต้นก็เป็นบุคคลธรรมดาแต่มีความรู้พิสดาร หัวกะโหลกเคาะดูก็ทำนายได้ ว่าเจ้าของกะโหลกนั้นไปเกิดที่ไหนมีเรื่องเล่าว่าเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้ทดลองวิธีนี้โดยพระพุทธเจ้าให้เอากะโหลกศีรษะต่าง ๆ ให้เคาะดู วังคีสะพราหมณ์ก็ทำนายได้ถูกต้องหมด แต่เมื่อพระพุทธเจ้าเอากะโหลกของพระอรหันต์มาให้ทำนาย ตอนนี้บอกไม่ได้ ก็เลยขอบวชจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์

รอดตัวเพราะหัวตน

"ไม่ถึงที่ก็ไม่ตาย" คำนี้ดูเป็นที่ติดปากคนทั่ว ๆ ไป และเมื่อได้ยินได้ฟังมามาก ๆ ก็จะคงได้รู้เรื่องแปลก ๆ ที่เล่าหรือที่รู้กันในเรื่องที่ตาย ที่จริงนั้นใคร ๆ ก็ไม่รู้จริงหรอก ว่าตรงไหนจะเป็นที่ตายของตนหรือของใคร เว้นแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เลือกกาลเวลาและสถานที่ได้ ในการเสด็จสู่ปรินิพพาน คำว่า "ที่ตาย" ของเรา ๆ ท่าน ๆ จึงเป็นคำพูดกันไปกระนั้นเอง เมื่อมีเหตุอันบังเกิดขึ้นแก่ญาติมิตร์ถึงกับต้องตายจากไป จะโดยอุบัติเหตุ หรือโดยความเจ็บไข้อย่างใด เว้นแต่โรคชรา ก็มักจะค้นพบต้นเหตุ หรือเหตุบังเกิดในระหว่างนั้น ว่าบังเอิญให้เป็นไปอย่างนั้น ๆ จึงต้องตายไป แปลว่าถึงที่ตายแล้ว จึงบังเอิญให้บังเกิดเหตุนั้น ๆ ขึ้น พาไปสู่ความตาย ถ้าไม่เป็นเช่นนั้นก็ไม่ตาย ในหลุมหลบลูกระเบิดซึ่งเป็นหลุมเล็ก ๆ ระเบิดตกคนตายหมดทั้งหลุม เหลือไว้คนเดียวก็มี ในรถยนต์ที่ชนกันแหลกตายหมด เว้นแต่คนเดียวก็มี เช่นในกรณีท่านเอกอัครราชทูตอเมริกันประสพอุบัติเหตุ เพราะรถชนกันนั้น ภรรยาของท่านซึ่งตามธรรมดา นั่งรถไปด้วยกัน แต่บังเอิญปลีกนั่งไปอีกคันหนึ่ง ถ้ารู้ว่าสามีจะไปประสบเหตุเช่นนั้น คงจะห้ามไม่ให้ไป หรือมิฉะนั้นก็คงจะนั่งไปด้วย บุตรชายคนเล็กตายไปกับบิดา ก็แปลว่า "ถึงที่" เหมือนกัน บุตรชายคนใหญ่แม้นั่งไปด้วยในรถที่แหลกยับเยินนั้น รอดชีวิตอยู่ได้ เป็นมหัศจรรย์อย่างยิ่ง ที่เรามักพูดกันว่า "ถึงที่แล้วแต่ไม่ตาย"

เมื่อ ๑๐๐ ปีกว่า ๆ มาแล้ว คือใน พ.ศ. ๒๓๘๔ (รัชกาลที่ ๓) ได้เกิดศึกระหองระแหงขึ้นระหว่างญวนกับเขมร และพลอยให้ไทยต้องเข้าช่วยเหลือสู้รบเพื่อระงับศึกครั้งนั้นด้วย โดยที่ไทยได้ส่ง เจ้าพระยาบดินทรเดชา และไพร่พล ไปช่วยเขมรดูแลปกครองที่เมืองพระตะบอง เมื่อเขมรถูกรุกราน ก็ต้องช่วยกันรบเป็นธรรมดา การสู้รบประปรายได้มีมาในระหว่างก่อนนั้น ๒–๓ ปี และได้สงบลงโดยมีการเจรจาปรองดองกัน แต่แล้วก็มีเหตุให้รบกันขึ้นอีกในปี พ.ศ. ๒๓๘๔ ดังกล่าวแล้ว

การรบครั้งนี้ ไทยและเขมรได้ยกเข้าตีโต้เอาบ้าง และได้ดำเนินการทั้งทัพยก ทัพเรือ ทัพยกมีเจ้าพระยายมราชเป็นแม่ทัพ ส่วนทัพเรือมีเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ เป็นแม่ทัพ ทั้งหมดนั้นขึ้นอยู่กับท่านเจ้าพระยาบดินทร์ ซึ่งเป็นผู้ไปจัดการปกครองช่วยเขมรอยู่ ที่ว่าขึ้น ๆ นั้น ก็ว่าตามระเบียบ แต่ที่จริง เจ้าพระยาบดินทร์ก็ไม่อาจบังคับทัพเรือได้.

กองทัพยก ซึ่งเจ้าพระยายมราชเป็นแม่ทัพ พร้อมด้วยนายทัพ เช่น พระองค์ด้วง พระพรหมบริรักษ์ ยกไปตั้งที่เขาเชิงกะชุม ห่างค่ายญวนประมาณ ๖๐ เส้น ทำค่ายต่อเนื่องกัน พระยาอภัยสงคราม หลวงรักษาเทพ ฯลฯ ค่ายหนึ่ง พระยาพิชัยสงคราม พระองค์แก้ว ฯลฯ ค่ายหนึ่ง พระพรหมบริรักษ์ พระกำแหงมหิมา ค่ายหนึ่ง พระนรินทร์โยธา พระยามหาเสนาค่ายหนึ่ง พระยายกกระบัตรอีกค่ายหนึ่ง รวม ๕ ค่าย เป็นพลเขมรและไทย รวมประมาณ ๑๒,๐๐๐ คน

ส่วนทัพเรือ กอปรด้วยเรือยุทธอำนาจ เป็นเรือธง ของเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์แม่ทัพ เรือเทพโกสินทร์ของจมื่นไวยวรนารถแม่ทัพหน้าและเรืออื่น ๆ เช่น ราชฤทธิ วิทยาคม อุดมเดช ป้อมปักหลั่น มัจฉานุ รวมพล ๘๐๐๐ พร้อมด้วยเสบียงอาหารบริบูรณ์ ข้าว ๖๐๐ เกวียน เกลือ ๑๕๐ เกวียนเป็นต้น และจะได้เผื่อไปให้กองทัพที่เมืองกำปอดด้วย

กองระวังหน้าของทัพเรือ ยกล่วงหน้าไป มีพระยาอภัยพิพิธ พระยาราชวังสันเป็นต้น ถึงช่องกระบือ พบเรือลาดตระเวนญวน ๗ ลำ ก็ทำการขับไล่โดยยิงต่อสู้กัน เรือญวนหนีไปบันทายมาศ กองระวังหน้าไล่ไปถึงเกาะโกด เห็นคนซุ่ม ๆ มอง ๆ อยู่บนเกาะ จึงยกติดตามขึ้นไปยิงกราด แล้วโห่ร้องเข้าประจันบาน กลายเป็นรูปหุ่นเจ้าประคุณญวนอุส่าห์ประดิษฐ์ประดอยผูกไว้ได้ ตั้ง ๓๐๐ หุ่น ไม่พบคนเลย การไล่ยิงเรือลาดตระเวนญวน ๗ ลำ จึงได้ผลเด็ดขาดที่เกาะโกดนั่นเอง ส่วนลาดตระเวนญวนที่เล็ดลอดไปได้ ก็ได้รายงานไปยังองตุมผู เมืองบันทายมาศ องตุมผูบอกไปยังเมืองโจฎก องตาโคเมืองโจฎก ส่งคนมาช่วยรักษาเมืองบันทายมาศ และรักษาค่ายรายทางคลองขุด ทางเขาเชิงกะชุม ตั้งรับทัพไทยอยู่ มีการยิงโต้ตอบกัน ระหว่างขึ้น ๕ ค่ำ

ถึง ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๐ ทัพยกของไทย ตั้งค่ายแล้วก็นอนยิงอยู่ในค่ายนั้น ทั้ง ๆ ที่เป็นฝ่ายเข้าตี แล้วปฏิบัติอยู่อย่างนั้นอีกหลายเดือน

ส่วนทัพเรือ เมื่อขับไล่ลาดตระเวนข้าศึกให้หนีไปส่งข่าวได้แล้ว แม่ทัพเรือก็รับสั่งให้ยกขึ้นตีเมืองบันทายมาศ แต่โดยมิได้นัดหมายบอกไปยังทัพบก จมื่นไวยวรนารถ พระยาอภัยพิพิธ ฯ กองทัพหน้า และออกญาเสนาอันชิต เมืองกำปอด ร่วมกัน ด้วยพล ๒๖๐๐ คน เข้าตีค่ายญวนที่เขาโกนธมแตก เมื่อวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ เผาค่ายเสีย เอาปืนใหญ่ขึ้นยอดเขา ยิงเข้าไปในเมืองบันทายมาศ

ขณะเดียวกันนั้น กองเรือ มีพระยาราชวังสันเป็นแม่กอง ก็เคลื่อนเข้าประชิดป้อมปากน้ำเมืองบันทายมาศ และให้พระยาพิชัย พระอนุรักษ์ ยกพลขึ้นบกประชิดค่ายปีกกาญวน ห่างหอลำบิทั้งกองเรือและพลยกขึ้นบกก็ยิงต่อสู้กัน อนึ่ง ได้ยกกองเข้าทางเขาการายโตงอีกกองหนึ่งด้วยพล ๒๐๐ เรือรบญวนที่จอดรายอยู่ในคลอง ๒๐๐-๓๐๐ ลำ ก็ถอยออกไป เหลืออยู่ ๒๐-๓๐ ลำ (เห็นจะเป็นเรือเล็ก ๆ) กองทัพเรือทำการได้เปรียบ

แต่คงจะเป็นเพราะญวนเหล่านั้นยังไม่ถึงที่ตาย และไทยอีกหลายคนก็ยังไม่ถึงที่ตาย บังเอิญให้คนในกองพระยาอุไทยธรรมราชจับญวนได้คนหนึ่ง คนเดียวเท่านั้นแหละ สอบถาม ญวนก็ให้การ จะเท็จหรือจริงก็ไม่ทราบ ว่าเจ้าเมืองบันทายมาศมีหนังสือไปถึงเจ้าเมืองไซ่ง่อน ขอกองทัพมาช่วยให้ทันท่วงที เมื่อถามได้ความเช่นนี้แล้ว พระยาอุไทยก็นำความเรียนจมื่นไวยวรนารถแม่ทัพหน้า จมื่นไวยจึงนำความขึ้นกราบทูลแม่ทัพเรือ

เรายังคงจำกันได้ตามพงศาวดารว่า เมื่อครั้งกรุง (เก่า) แตก มีกองทัพเจ้าพระยาพระคลัง แตกตื่นหนีพม่าที่ค่ายโพธิ์สามต้น และกองทัพเรือที่จะยกเข้าตีพม่าที่วัดท่าการ้องต้องแตกถอยทั้งทัพ เพราะเพียงคนรำดาบหัวเรือถูกยิงตายคนเดียว เป็นที่น่าอายมากอยู่ แต่ก็ดูน่ากลัว เพราะได้ถึงเป็นถึงตายเห็น ๆ กัน ทั้งขวัญก็เสีย โดยที่ถูกขุกถอยร่นมาถึงกรุงแล้ว แต่การเข้าตีเมืองบันทายมาศที่เล่ามานั้น ไทยอยู่ในฐานะได้เปรียบ แต่ไปจับญวนมาให้การว่าจะมีญวนยกมาช่วยญวน เท่านั้นก็ขวัญเสีย

เมื่อได้ข่าวจากญวนคนเดียว ว่ามีการขอกองทัพญวนมาช่วยสู้รบไทยเช่นนั้น (ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา) ก็พอมีเหตุสำคัญแก่กองทัพเรือไทยขึ้นทันที คือ บังเอิญให้มีหรือให้อ้างขึ้นว่า ลมทะเลเปลี่ยนทิศทาง คือ เปลี่ยนเป็นมรสุมขึ้นแล้ว เรือรบไทยที่ยันป้อมปากอ่าวเมืองบันทายมาศ และที่จอดใกล้ ๆ ฝั่ง ส่งพลขึ้นยกนั้น เห็นจะเป็นอันตราย เพราะมรสุมเป็นแม่นมั่น แม่ทัพเรือตรองการณ์เห็นว่า ควรถอยทัพหนีมรสุมซึ่งคงจะพัดอยู่ที่บันทายมาศแห่งเดียว จึงสั่งถอยทัพไปตั้งอยู่จันทบุรี แล้วรายงานไปยังเจ้าพระยาบดินทร ฯ บอกว่า ถ้ามรสุมเปลี่ยนเป็นลมตะเภาเมื่อใด ก็จะยกทัพเรือไปสู้รบใหม่ เป็นการประหลาดที่ถอยทัพเอง และเห็นว่าแล่นเรือรบเหมือนไปค้าขาย

ฝ่ายญวนที่บันทายมาศ เมื่อเห็นกองทัพเรือไทยถอยไปหมดแล้ว ก็ไม่ได้มีกองทัพญวนจากไซ่ง่อน หรือจากที่ใดยกมาช่วยอีก ทั้งไม่อาจติดตามลงโทษเจ้าญวนสาระแน ที่ไปบอกความลับแก่ข้าศึก จนถึงกับข้าศึกถอยทัพไป แต่ได้รวบรวมพลจากบันทายมาศ ยกไปช่วยทัพเมืองโจฎก สมทบกันเข้าตีค่ายกองทัพเจ้าพระยายมราช ซึ่งมีอยู่ ๕ ค่าย มีพล ๑๒๐๐๐ คนนั้น ในวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ ใช้เวลาตั้งแต่ค่ำตะบันตีอยู่ได้จนสว่าง ทัพบกของไทยเห็นเกินกว่าที่เคยนอนยิงโต้ตอบกัน ก็ลุกขึ้นแตกหนีในเช้าวันรุ่งขึ้น ทัพไทยแตกครั้งนั้น เสียพระยาอภัยสงคราม พระองค์แก้วเขมร และพระ พระยาเขมรอีกหลายนาย กับเสียนายแสงมหาดเล็ก ลูกเจ้าพระยายมราชคนเหล่านี้ถึงที่ตาย ส่วนเจ้าพระยายมราชถูกกระสุนปืนที่หน้าอก บังเอิญติดกระดุม ก็รอดตายอยู่ได้ แปลว่าถึงที่แล้วแต่ไม่ตาย หรือยังไม่ถึงที่ตายก็ได้ ส่วนไพร่พลตามรายงานของญวนว่าไทยตาย ๒๐๐ และญวนคงมีกำลังไม่เท่าใด จึงไม่กล้าติดตามกองทัพไทย ที่ยังคงเหลืออีกตั้งเกือบหมื่นสองพันคน เห็นป่ารายไปก็น่าหรั่นพรึงอยู่ คงเก็บแต่อาวุธที่ทิ้งไว้ ปืนคาบศิลา ๑๐๕ ปืนกระสุนดิน ๔ นิ้ว ๕ นิ้ว ๘ กระบอก ปืนหามแล่น ๑๐ ดาบยาว ๑ พร้าประกับเล่ม ๑ เท่านั้น

ทัพเรือไทยถอยไปเดือน ๔ ทัพบกไทยแตกในเดือน ๕ ครั้นถึงเดือน ๘ มีใบบอกเจ้าพระยาบดินทรเดชาเข้ามา ว่าขัดข้องในการจะสู้รบ และขอพระราชทานเสบียง โปรดเกล้า ฯ ให้ตอบไปว่า

"ได้คะเนการทราบอยู่แล้วว่า ไพร่พลจะอดอยากด้วยตรากตรำอยู่หลายปี ทัพเรือยกไปเมืองบันทายมาศ ก็ได้ให้ข้าวสาร ๘๘๓ เกวียน ๕๕ ถัง ให้ออกไปส่งที่เมืองกำปอด กองทัพเรือส่งข้าวเกลือไปที่เมืองกำปอดก็หาได้ครึ่งไม่ พาเอาข้าวเกลือกลับเข้าไปกรุงเทพมหานคร แล้วแก้ตัวว่าไม่มีเรือเล็กจะลำเลียงเข้าไปในปากน้ำเมืองกำปอด การที่ยกลงไปก็ไม่ได้นัดหมายให้พร้อมกัน ไปทำก็ไม่เป็นราชการได้ **ตื่นข่าวคราวเลิกถอนเสียก่อน** กองทัพยกยังเข้าประชิดติดพันอยู่ ฝ่ายทัพยกไพร่พลก็มีมาก จะคิดอ่านรีบรัดกระทำแก่ญวนประการใดก็ไม่ทำ ตั้งเกื้อ ๆ อยู่ไม่เป็นการ **เหมือนจะคอยแตก คอยวิ่งเล่นสนุก ไม่ระวังรักษาตัว หมิ่นประมาทต่อการศึกสงคราม** เจ้าพระยายมราชเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ ทั้งอายุก็มากแล้ว เขาก็ว่า ตระกูลสุริยวงศ์ เป็นข้าหลวงเดิม ไม่รู้เท่าทันกับอุบายความคิดญวน จนกองทัพญวนยกมาไม่รู้ตัว จึงเสียทีกับญวนจนยับเยิน ถ้าไม่มีความประมาทรู้เท่าทันชั้นเชิงญวนอยู่แล้ว ถึงญวนจะยกมามากสักเท่าใด ๆ ก็ดี กองทัพอยู่ในค่ายได้เปรียบญวน ปืนใหญ่ปืนน้อยก็มี ถึงญวนจะมีอิทธิฤทธิ์เหมือนรี้พลขุนแผนก็เอาเถิด ญวนก็คงจะล้มตายด้วยเครื่องศาสตราวุธพอ ๆ อยู่ นี่พากันเสียทีญวนจนยับเยิน ครั้งนี้จะให้ไปส่งข้าวที่เมืองกำปอด ไปมายาก เกลือกจะไม่เป็นการงาน เช็ดสติปัญญานายทัพนายกองเสียแล้ว ถ้าได้ส่งแต่เพียงเมืองกระพงโสม ค่อยไกล ๆ กลิ่นอุจจาระปัสสาวะญวนเข้ามา พอจะกดขี่ให้เอาข้าวเกลือออกไปส่งลองดูตามบุญตามกรรมอีกครั้งหนึ่ง บัดนี้ ได้ส่งสำเนาหนังสือพระยาอภัยพิพิธวิจิตรพันธุวงศาปัญญาโกงโหงพรายกระต่ายผลุด แม่ทัพเรือหัวเมืองออกมาให้เจ้าพระยาบดินทรเดชาดูสติปัญญาด้วย"

ในกองทัพของเจ้าพระยายมราชที่ตั้งรบและแตกหนีมาครั้งนั้น มีนายกองอยู่ผู้หนึ่ง เป็นเจ้ากรมพระตำรวจสนมซ้ายในกรมพระราชวังบวร ฯ ได้ชื่อติดไว้ในพระราชพงศาวดาร เพราะที่จริงท่านนายกองผู้นี้ จะว่าสู้รบก็ไม่ใช่เพราะไม่ได้สู้ จะว่าหนีก็ไม่ใช่ เพราะไม่หนี แล้วจะตายก็ไม่ตาย แม้ถึงที่ตายอยู่แล้ว และทั้งญวนก็ไม่ได้กักตัวไว้

(หมายเหตุ:- *คำว่า "ปัญญาโกงโหงพรายกระต่ายผลุด" เห็นจะไม่มีอยู่ในราชทินนาม เป็นแน่เทียว*)

เป็นเชลยทั้ง ๆ ที่ญวนจับตัวได้แล้ว บุรุษพิศดารนี้มีชื่อว่าหลวงทิพรักษาจะแปลว่าหลวงเทวดารักษาก็ได้.

หลวงทิพรักษา ไม่ใช่คนมีฝีไม้ลายมือในการสู้รบ และไม่ปรากฏว่ามีฝีเท้าในการวิ่ง เป็นอันว่าเหลวทั้งมือและเท้า เมื่อถูกญวนบุกเข้าในค่าย แกก็เลยนอน ทำเป็นตายเล่นงั้นแหละ และเมื่อไม่คุ้นเคยกับการจับอาวุธ ครั้นนอนทำเป็นตาย ก็เลยไม่มีอาวุธอยู่กับตัว แกเป็นคนถือพระเครื่องลาง และค่อนข้างมีฐานะเงินทอง ก็ทำสร้อยทองสายใหญ่ ซึ่งแม้จะเล็กกว่าที่ใช้กันอยู่เกร่อในสมัยปัจจุบัน (เพราะในสมัยก่อนไม่มีใครนิยมเอาโซ่ตรวนมาห้อยคอ แม้จะเป็นโซ่ทองคำ) แต่ก็เป็นสิ่งสดุดตาผู้พบเห็น ฉนั้นเมื่อกองทัพไทยแตกไปแล้ว ใคร ๆ หนีกันไปหมดแล้ว พวกญวนก็ผ่อนอารมณ์เคร่งเครียดในการฆ่าฟัน ต่างเที่ยวเดินดูผลชัยชนะอย่างปลื้มใจ และเก็บสิ่งของและอาวุธมาเจอสิ่งของสำคัญ ที่ไม่ต้องลงบัญชีเป็นยุทธภัณฑ์ คือสร้อยทองคำที่คอศพเป็น ๆ ของหลวงทิพรักษา ก็เลยกระชากเอา เร็วกว่าจะใช้อาวุธสอดเข้าไปตัด สร้อยสายใหญ่ถูกดึงแรง ๆ อย่างนั้น ก็ไม่ขาดยากอย่างเดียว ยังทำคอผู้สวมสร้อยพลอยเจ็บไปด้วย ทั้งเจ็บและตกใจ หลวงทิพรักษาก็คงจะร้องอ๊อกออกมา ญวนจึงรู้ว่า "ไอ้นี่ยังไม่ตาย"

จะฆ่ามันเสียรึ? มันก็ยกมือไหว้ปะหลก ๆ พูดอะไรก็ไม่รู้ภาษากัน จะเอาไปเป็นชะเลย ก็มีอยู่คนเดียว เสียเวลาจะควบคุม ทั้งก็จะใช้งานอะไรไม่ได้ เพราะคนที่ลงพุงจนวิ่งหนีก็ไม่ได้แล้ว ก็ป่วยการจับตัวไว้ อีกอย่างหนึ่ง ถ้าจับไว้เป็นชะเลย ก็จะต้องส่งมอบข้าวของชเลยต่อเจ้านาย รวมทั้งสร้อยทองคำสายเบ้อเร่อนั่นด้วย น่าเสียดายอยู่

หรือจะฆ่าแล้วตัดหัวไป? เพราะหัวอย่างเดียว เมื่อหลุดจากบ่าแล้ว พูดไม่ได้จะมีสร้อยอยู่ที่คอ หรือที่ใด ก็พูดไม่ได้ ดูเครื่องแต่งตัว ก็เป็นชั้นนาย ถ้าตัดหัวไปก็เป็นความชอบ

แต่ว่า เคราะห์ร้ายจริง ตะกร้าก็ไม่มีสักใบ จะตัดหัวจิกผมหิ้วไป ก็หิ้วไม่ได้ หัวไอ้ชเลยคนนี้ไม่มีผมสักเส้น! ดูเถอะ ไอ้หัวล้านเกลี้ยงอย่างนี้ ราคาก็เพียงเพื่องสองไพ ได้สร้อยคอไว้แล้ว เกินราคาหัว

ญวนก็ตกลงไม่ตัดหัวหลวงทิพรักษา เพราะไม่มีผมจะหิ้วหัว (ล้าน) ไปได้ และคร้านจะหาเครื่องห่อหัว แล้วตกลงไม่จับเอาตัวไป คร้านที่จะควบคุมเลี้ยงดู แต่ว่าญวนสมัยนั้น รู้เรื่องทหารหุ่นของขุนแผน จึงผูกหุ่นให้ทัพเรือไทยขึ้นไปตีเล่นที่เกาะโดด แล้วก็รู้เรื่องสังข์ทอง จะเอานายกองหัวล้านนี้หยามหน้าไทย โดยสมมุติให้เป็นคนหนึ่งของเขยใหญ่ท้าวสามล เป็นอันว่าคุณหลวงทิพรักษาหัวล้าน ต้องกลับบ้านมารายงานเมียว่าถูกผีโขมดญวน ตัดใบหูทั้งสองข้าง ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ปลาได้เนื้อกลับมาเลย ต้องเสียสร้อยคอและพระเครื่องไปด้วยซ้ำ

นั่นแหละ หลวงทิพรักษามีชื่อปรากฏอยู่ในพงศาวดารขาดรัยความเกลี้ยงเกลาของศีรษะแท้ ๆ ที่รอดมาได้อย่างหวุดหวิด ในพงศาวดารว่า เพราะยังไม่ถึงที่ แต่บ้างก็ว่าถึงที่แล้วไม่ตาย โดยที่มีเทวดาช่วย (รักษา) สมชื่อ และเทวดาสถิตย์อยู่ที่หัวล้านของแกนั่นเอง ใครที่หัวล้านจึงไม่ควรน้อยใจ

ดำริห์ ปัทมะศิริ
